

ASPIRANTŲ TARNYBA: ATSARGOS KARININKŲ RENGIMAS LIETUVOJE (1926–1940 M.)

Doc. dr. Feliksas Žigaras

***Anotacija.** Karo mokykla taikos meto sąlygomis parengdavo pakankamai karininkų Lietuvos kariuomenei, bet reikėjo ieškoti būdų, kaip papildyti jaunesniųjų karininkų, reikalingų karo metu, rezervą ir parengti trūkstamų specialistų reguliariajai taikos meto kariuomenei. Tai buvo daroma organizavus kariūnų aspirantų tarnybą.*

Siekiant išspręsti atsargos karininkų problemą, nuo 1926 m. Kaune, Karo mokykloje, buvo pradėti rengti atsargos karininkai ir tam įsteigti aspirantų kursai. Aspirantų kursų tikslas buvo iš inteligentų naujokų parengti atsargos karininkus, tinkamus karo metu vadovauti kautynėse smulkiems kariniams vienetams iki kuopos imtinai. 1926 m. gruodžio 1 d. pirmąją aspirantų laidą baigė 16 atsargos puskarininkų.

Apibendrinus įvairius pasiūlymus ir rekomendacijas, 1927 m. rugpjūčio 2 d. įsakymu kariuomenei Nr. 95 buvo paskelbtos Aspirantų priėmimo, tarnybos ir mokymo laikinosios taisyklės, jų trūkumus pašalino 1931 m. nauja kariūnų aspirantų priėmimo ir tarnybos tvarka.

Siekiant toliau tobulinti kariūnų aspirantų rengimą, 1933 m. kovo 1 d. buvo priimtas Aspirantų tarnybos įstatymas ir Aspirantų tarnybos įstatymui vykdyti taisyklės. Atsargos karininkams rengti įsteigta Aspirantų tarnyba (1 str.). Aspirantais galėjo būti 18–29 m. asmenys, baigę ne mažiau kaip aukštesniąją mokyklą ir tinkami rikiuotei (2 str.). Aspirantais negalėjo būti teismo didesnėmis kaip areštas bausmėmis bausti, teisti, tardyti ir dėl kitų priežasčių tam netinkami asmenys (3 str.).

1934 m. lapkričio 30 d. Respublikos Prezidentas A. Smetona paskelbė Aspirantų tarnybos įstatymo pakeitimą.

1937 m. kovo 1 d. buvo paskelbtas dar vienas Aspirantų tarnybos įstatymo pakeitimas. Pagal 12 str. naują redakciją, aspirantai kariuomenėje turėjo tarnauti ne 12, o 15 mėn. (įskaitant ir kandidatais išstarnautą laiką): mokytis nustatytą laiką, išlaikyti egzaminus ir atlikti kariuomenėje praktiką. Besimokantys Karo mokykloje aspirantai aprūpinami kaip kariūnai, o tarnaujantys kariuomenės dalyse – kaip kareiviai. 13 str. skelbia, kad aspirantai ir kandidatai į aspirantus, nebaigę aspirantų mokymo kurso, karo prievolę atlieka bendra tvarka.

1937 m. balandžio 30 d. krašto apsaugos ministras brg. gen. S. Dirmantas ir kariuomenės vadas gen. št. plk. S. Raštikis, remdamiesi Aspirantų tarnybos įstatymo 19 str., paskelbė naujas Aspirantų tarnybos įstatymui vykdyti taisykles. Baigusiems mokslus aspirantams buvo suteikiamas jaunesniojo leitenanto laipsnis ir jie išleidžiami į atsargą. Atsargos karininkai šaukiami į pakartotinius mokymus, po kurių galėjo būti suteikiamas aukštesnis laipsnis iki kapitono imtinai.

Atranka į kariūnus aspirantus buvo tokia pat griežta kaip ir į kadro kariūnų laidas. Aspirantų mokymas ir auklėjimas iš esmės nė kiek nesiskyrė nuo kadro kariūnų mokymo ir auklėjimo, tik aspirantų mokymo plane ypač pabrėžta specializacija. Tarpukario Lietuvos

kariuomenės vadovybė stengėsi padėti atsargos karininkams tobulinti savo karybos žinias ir įgūdžius, stiprinti ryšius su kariuomene.

Iki Lietuvos okupacijos 1940 m. Karo mokykla išleido 14 aspirantų laidų, parengė 2585, įskaitant XV laidą – 2869 atsargos karininkus.

Vertinant tokį intensyvių atsargos karininkų rengimą galima tvirtinti, kad kariuomenei buvo parengtas pakankamas karininkų rezervas, suteikiantis galimybę krizės atveju tikrosios tarnybos karininkų skaičių padidinti daugiau kaip dvigubai.

XV aspirantų laidą užklupo sovietinė okupacija. Apskričių komendantų viršininkų atrinkti 335 kandidatai 1940 m. liepos 12 d. buvo priimti į XVI aspirantų laidą, o liepos 20 d. paleisti iš Karo mokyklos. Kariūnų mokymas turėjo vykti pagal patvirtintą Raudonosios armijos pėstininkų karo mokyklų programą. Aspirantus rengti jose nebuvo numatyta, todėl Vilniaus pėstininkų karo mokyklą 1940 m. spalio 2 d. baigė paskutinė – XV – aspirantų laida – 284 aspirantai.

Pagrindiniai žodžiai: Lietuvos kariuomenė, aspirantų tarnyba, atsargos karininkų rengimas, aspirantų tarnybos įstatymai, taisyklės, aspirantų laidos.

Įvadas

Karo mokykla taikos meto sąlygomis parengdavo ir išleisdavo pakankamai karininkų Lietuvos kariuomenei, bet reikėjo ieškoti būdų, kaip parengti kuo daugiau karininkų karo meto didesnei kariuomenei.

To meto visus Lietuvos atsargos karininkus galima suskirstyti į šias grupes: 1) buvę užsienio valstybių kariuomenių karininkai, atleisti iš kariuomenės dėl senyvo amžiaus; 2) karininkai, atleisti iš kariuomenės dėl blogos atestacijos; 3) karininkai, kurie tapo jais kovų dėl Lietuvos nepriklausomybės laikotarpiu, bet pirmai progai pasitaikius išstojo iš kariuomenės, norėdami mokytis arba grįžti prie savo darbo.

Pirmos ir antros grupės karininkų, pašauktų į kariuomenę, nebūdavo daug, bet juos tinkamai panaudoti dėl jų asmeninių savybių nebuvo galima. Todėl, kalbant apie atsargos karininkus, liko tik trečioji grupė. Dauguma šių karininkų buvo išėję sutrumpintą Karo mokyklos kursą, todėl dėl tinkamo jų parengimo kilo abejonių. Tuo labiau kad šie karininkai, išėję iš kariuomenės, nuo jos nutolo, užsiėmė savo veikla (dirbo). Buvo nedaug atsargos karininkų, kurie sekė karo mokslo naujienas, domėjosi kariuomenės reikalais. Lietuvos jaunuoliai, baigę aukštesniąją arba aukštąją mokyklą, tarnavo kariuomenėje tokiomis pat sąlygomis kaip ir kiti piliečiai, o baigusiems Mokomosios komandos kursą buvo suteikiamas puskarininkio laipsnis ir, tarnybos laikui pasibaigus, jie buvo išleidžiami į atsargą. Mobilizacijos metu šiuos atsargos puskarininkius skiriant į karininkų vietas, nieko gera nebūtų pasiekta: Mokomosios komandos kurso karininkams žinių nepakako, nes jie, būdami atsargoje, negalėjo tobulintis (Kardas, 1925, Nr. 9, p. 6).

Todėl jau 1924 m. kovo 21 d. Krašto apsaugos ministerijos Vyriausiojo štabo (Mobilizacijos skyriaus) laiške Karo mokslo skyriaus viršininkui rašoma, kad iki šiol „inteligentai“, t. y. tie, kurie yra baigę mažiausiai 8 aukštesniosios mokyklos

klases, tarnauja kartu su kitais kariais. Norėdamas juos panaudoti karo metu kaip karininkus, Vyriausiasis štabas yra sumanęs parengti projektą, pagal kurį taikos metu atliekantiesiems karo tarnybą būtų galima suteikti tam tikrų privilegijų – parengti juos karo sąlygomis eiti karininko pareigas.

Nutarta šiam projektui įgyvendinti parengti specialią programą ir susipažinti su literatūra, iš kurios galima būtų pasisemti žinių, kaip šis klausimas sprendžiamas užsienio valstybėse. Todėl Vyriausiojo štabo viršininkas prašo skubiai parengti atitinkamą programą, o mjr. J. Andrašūnui pateikti patarimus ir informaciją, kaip ši problema sprendžiama kitur (Lietuvos centrinis valstybės archyvas, toliau – LCVA, f. 929, ap. 6, b. 81, l. 3).

1925 m. spalio 4 d. Vyriausiojo štabo viršininkas visiškai slaptame rašte įsakė skubiai informuoti, kiek 1925 m. buvo priimta į kariuomenę naujokų, turinčių 6 klasių ir aukštesnį išsilavinimą. Ši informacija reikalinga tam, kad tokie naujokai būtų rengiami tam tikruose kursuose, po to pakelti į atsargos karininkus, taip padidėtų bendras atsargos karininkų skaičius (LCVA, f. 929, ap. 6, b. 81, l. 2).

1925 m. lapkričio 23 d. Krašto apsaugos ministerijos Karo mokslo skyriaus raporte Vyriausiojo štabo viršininkui rašoma, kiek 1925 m. priimta tarnauti turinčių ne žemesnį kaip 6 klasių išsilavinimą pėstininkų: I apygardoje – 1, II apygardoje – 6 (tarp jų ir žydų), III apygardoje – 3 kariai, iš viso 10 karių; į artilerijos dalinius – II artilerijos pulką – 1, IV artilerijos pulką – 1, iš viso 2 kariai; į inžinerijos vienetus – Elektrotechnikos batalioną, Automobilių batalioną – 5 kariai. Iš viso į karo tarnybą priimta 17 turinčių ne žemesnį kaip 6 klasių išsilavinimą karių.

Nors atsargos karininkų rengimas turėjo būti vykdomas remiantis tam skirtu įstatymu (kurio projektą rengė Karo mokslo skyrius), o 1925 m. buvo priimta mažai karių, turinčių tinkamą išsilavinimą, teigta, kad vertėtų kariuomenėje tarnaujančius „inteligentus“ rengti atsargos karininkais vadovaujantis šiais dėsniais:

1. Visus turinčius tinkamą išsilavinimą naujokus rengti kaip tam tikros kariuomenės rūšies (pėstininkų, artilerijos ar inžinerijos) atsargos karininkus, todėl tuo tikslu juos reikia perkelti į atitinkamą kariuomenės rūšį.

2. Suformuoti vieną mokamąją dalį ir neatidėliojant visus naujokus į ją surinkti.

3. 1925 m. tikslinga tokius kursus įsteigti prie Karo mokyklos, o jų priežiūrą pavesti mokyklos viršininkui.

4. Kaip mokomąjį vadovaujantį karininką paskirti vieną j. karininką, kuriam būtų suteiktos būrio vado teisės, vieną vyr. puskarininkį ir vieną j. puskarininkį.

5. Mokymo kursas turi trukti ne ilgiau kaip metus, įskaitant ir praktiką rikiuotės dalyse rudens manevrų metu. Mokymo planą, programą ir atitinkamas taisykles turi parengti Karo mokslo skyrius.

6. Kursai turi prasidėti 1926 m. sausio pradžioje. Iki tol būtina atlikti visus parengiamuosius darbus.

Tuo metu atsargos karininkus rengti buvo įmanoma tik suburiant visus naujokus („inteligentus“) į vieną vietą, t. y. kurią nors jau veikiančią karinę mokymo

įstaigą, nes steigti naują atskirą administraciją ir ūkio aparatą būtų buvę netikslinga. Šiuos kursus įkūrus Karo mokykloje, galima būtų pasinaudoti jos lektoriais ir mokytojomis priemonėmis, kursantai galėtų dalyvauti kai kuriose bendrose lauko pratybose. Palyginti nedidelėms išlaidoms padengti pinigų turėtų užtekti iš Karo mokyklai skirtų lėšų (LCVA, f. 929, ap. 6, b. 81, l. 1).

1925 m. gruodžio 3 d. įkurtas Mokomasis kautynių skyrius turėjo organizuoti atsargos karininkų rengimo kursus.

Siekiant išspręsti atsargos karininkų trūkumo klausimą, **1926 m. Karo mokykloje pradėti rengti atsargos karininkai, steigti aspirantų kursai**. Pirmoji aspirantų laida susirinko 1926 m. sausio 8 d., mokslas prasidėjo sausio 18 d.

Tyrimo objektas – atsargos karininkų rengimas Lietuvoje (1926–1940 m.).

Tyrimo tikslas – atskleisti atsargos karininkų rengimo Lietuvoje (1926–1940 m.) ypatumus.

Tyrimo uždaviniai:

1. Aptarti aspirantų tarnybos Lietuvoje raidą 1926–1940 m.
2. Apžvelgti ir įvertinti atsargos karininkų rengimo procesą, reikšmę Lietuvos kariuomenei.

Tyrimo metodai – remiantis Lietuvos archyvinių šaltinių, mokslinės literatūros ir periodinės spaudos analize, taikant istorinį, chronologinį tyrimo metodus, straipsnyje aptarta aspirantų tarnybos, atsargos karininkų rengimo raida. Straipsnyje išnagrinėta prieškarinę patirtį naudinga panaudoti organizuojant ir tobulinant šiuolaikinę Lietuvos atsargos karininkų rengimo sistemą.

1. Atsargos karininkų aspirantų rengimo pradžia

Atsargos karininkams aspirantams rengti buvo priimta laikinoji bendra programa. Aspirantų kursų tikslas buvo iš „inteligentų“ naujokų parengti atsargos karininkus, tinkamus karo metu vadovauti kautynėse smulkiems kariniams vienetams iki kuopos imtinai. Šiam tikslui pasiekti reikėjo išeiti patvirtintą programą ir pagal nustatytus reikalavimus įgyti šių sričių žinių ir gebėjimų:

1. Statutai: išstudijuoti visus kariuomenės statutus.
2. Taktika: gerai išmanyti pėstininkų veiklos organizavimą, jos savybes, ginkluotę, įvairias kautynių rikiuočių formas, pėstininkų ginklų ugnies savybes ir kaip jie naudojami. Atsargos karininkai turi būti gerai parengti vadovauti kautynių metu skyriui, būriui ir prireikus kuopai. Visą kursą reikia įsisavinti praktiškai (mažai teorijos, daugiau praktikos), vadovaujantis šiais vadovėliais: 1) „Pėstininkų rikiuotės statusas“, 2) „Lauko tarnybos statusas“, 3) „Taktikos bruožai“.
3. Šaudyba: a) technika – išmanyti visus kariuomenėje naudojamus ginklus (šautuvą, pistoletą, lengvąjį ir sunkųjį kulkosvaidžius, lengvąjį minosvaidį, vieno tipo lengvąjį patranką); b) šaudymo teorija (balistika); c) taktika (pėstininkų gin-

klai ir jų ryšys su artilerija).

4. Fortifikacija: 1) įvairių profilių pėstininkų lauko apkasai; 2) kulkosvaidžių lizdai; 3) atsparos punktų ir postų organizavimas; 4) sekimo punktų organizavimas ir jiems skirti apkasai; 5) dirbtinės kliūtys ir jų įrengimas; 6) priedangos; 7) susisiekimo priemonių (kelių ir tiltų) taisymas ir ardymas; 8) bendri pozicijos įtvirtinimo dėsniai; 9) žinios apie įrankius ir medžiagas.

5. Topografija: 1) bendras susipažinimas su teritorijos pradmenimis; 2) kariuomenėje priimti sutartiniai ženklai; 3) nelygumo atvaizdavimo planuose metodai (linijinis ir skaitmeninis); 4) susipažinimas su kariuomenėje naudojamais žemėlapiais ir jų skaitymas; 5) greitomis nubrėžtas vietovės planas pagal akinę nuotrauką; 6) topografinės nuotraukos ir greitomis nubrėžtos vietovės plano pagal akinę nuotrauką praktinis naudojimas.

6. Administravimas: 1) bendri kariuomenės organizaciniai dėsniai ir jos organizavimas; 2) žemesnių ir aukštesnių kautynių junginių organizaciniai dėsniai; 3) karininkų ir kareivių tarnybos pagrindiniai dėsniai (aukštesnio laipsnio suteikimas, perkėlimai, komandiruotės ir t. t.); 4) viršininkų – karininkų ir puskarininkų reikšmė; 5) kariuomenės tiekimo sistemos pagrindiniai dėsniai; 6) kuopos ūkis ir kanceliarija.

7. Karo pedagogika: 1) karininko asmenybės apibūdinimas, jo vaidmuo, prievolės ir pareigos; 2) karinė etika ir priesaika (LCVA, f. 929, ap. 6, b. 81, l. 41).

1926 m. gegužės 3 d. Karo mokslo valdyba kariuomenės dalims išsiuntė aplinkrašį Nr. 11, kuriame teigiama, kad atsargos karininkų korpuso papildymas yra labai aktuali problema – nedidelis išėjusių iš tikrosios tarnybos į atsargą karininkų skaičius visiškai negali patenkinti mobilizacinių kariuomenės poreikių. Tad tenka susirūpinti atsargos karininkų korpuso papildymu iš atliekančių karo prievolę „inteligentų“. Kuo toliau, tuo daugiau jų turi tarnauti kariuomenėje. Iš šių labiau išsilavinusių šauktinių reikia parengti karininkus, kurie tiktų eiti šias pareigas.

Šis klausimas buvo nagrinėtas Vyriausiojo štabo viršininko ir ginklo rūšių inspektorių pasitarime. Jame buvo trumpai įvertintos dvi pagrindinės idėjos – atsargos karininkų rengimas specialiosiose mokyklose ir kariuomenės dalyse. Pažymėta, kad šiuo klausimu Vyriausiajam štabui svarbu sužinoti kariuomenės aukštesniųjų viršininkų nuomonę, tiksliai nušviesti sąlygas, prieštaravimus ir apibendrinti pageidavimus.

Iki gegužės 20 d. paprašyta pateikti Karo mokslo valdybai pasiūlymus, kaip rengti atskirų ginklo rūšių atsargos karininkus, turint omenyje, kad pašauktųjų į tarnybą „inteligentų“ tarnybos trukmė pėstininkų dalyse yra 12, o specialiųjų ginklo rūšių – 18 mėn. (LCVA, f. 929, ap. 6, b. 81, l. 6).

Artilerijos inspekcija 1926 m. gegužės 11 d., atsiliepdama į gegužės 3 d. aplinkrašį Nr. 11, parašė, kad atsargos karininkus ruošti taikos metu reikia ne centrinėse mokyklose, o kariuomenės dalyse. Kareivis, paskirtas į centrinius kursus, netenka praktinių įgūdžių baterijoje ir nutolsta nuo kariuomenės gyvenimo. Organizuoti kareivių rengimą karininkais karo metu reikėtų šia tvarka: naujokas, kuris turi ne žemesnį kaip 6 klasių išsilavinimą, skiriamas į mokomąją komandą ir čia per

6 mėn. išaina naujoko ir puskarininkio kursą. Baigęs mokomosios komandos kursą ir išlaikęs egzaminus, jis skiriamas 6 mėn. į savo baterijos puskarininkio pareigas. Tuo metu savo artilerijos pulke (7 baterijos) jis lanko specialius kursus, į kuriuos skiriami visi panašūs puskarininkiai; juose išeinama speciali programa jaunesniesiems baterijos karininkams rengti. Šiuos kursus baigę ir egzaminus išlaikę puskarininkiai skiriami į savo pulko baterijos jaunesniojo karininko pareigas. Šias pareigas eidami, jie dalyvauja visuose pulko karininkų užsiėmimuose.

Toks puskarininkis, 6 mėn. ėjęs jaunesniojo karininko pareigas, įgis daug tiek teorinių, tiek praktinių žinių – perpras karių gyvenimą, o kilus karui pašauktas į kariuomenę sugebės atlikti jaunesniojo karininko pareigas.

Manyta, kad būtų sunku aprūpinti centralizuotai visas kariuomenės specialiąsias mokyklas mokymo reikmenims, pvz., pabūklais, arkliais, kaip tai gali padaryti artilerijos pulkas. Toks atsargos karininkų tiesioginės karo prievolės atlikimas atitiktų visus baterijos naujoko – eilinio, puskarininkio ir karininko – mokymo etapus. Į specialiąsias mokyklas atrinkti kandidatai, aišku, ilgam laikui būtų atitraukti nuo praktinių darbų ir mažiau bendrautų su kariuomene (LCVA, f. 929, ap. 6, b. 81, l. 9).

Karo mokyklos viršininkas gen. ltn. J. Galvydis-Bykauskas Karo mokslo valdybos viršininkui (atsiliepdamas į aplinkraštį Nr. 11) rašė, kad, atsižvelgiant į šalies geografinę padėtį ir į tai, jog joje nėra natūralių ir dirbtinių kliūčių, reikia, prasidėjus karui, būti pasiruošusiems, kad prieš Lietuvos kariuomenę bus panaudotos didesnės pajėgos. Todėl karui turi būti visiškai parengti ir atsargos karininkai. Jo nuomone, atsargos karininkų rengimas privalo prasidėti iš karto, kai tik jie paskiriami į tam tikros rūšies kariuomenės dalis, kur 3–4 mėn. yra mokomi kaip paprasti kareiviai ir praktiškai susipažįsta su kareivių gyvenimu. Po to dalyse gerai atestuotus ir pri pažintus tinkamai eiti atsargos karininko pareigas komandiruoti į Karo mokyklą, kur jie per 6–8 mėn. išeitų atitinkamą teorijos kursą ir tobulintųsi praktiškai. Tik grįžusiems į savo dalis ir įgijusiems būrio vado kvalifikaciją karininkams gali būti suteiktas aukštesnis atsargos karininko laipsnis. Po to jie kas 2–3 metus privalo būti šaukiami į pakartotinius mokymus.

Karininkų ilgesnė negu paprastų kareivių tarnyba turi būti kompensuota, nes per 12–18 mėn. neįmanoma parengti ne tik gero karininko, bet ir kareivio (LCVA, f. 929, ap. 6, b. 81, l. 26).

1926 m. gegužės 22 d. Vyriausiojo štabo Pėstininkų inspekcijos inspektoriaus pareigas einantis plk. Jonas Koreva apie atsargos karininkų korpuso papildymo problemos sprendimą pareiškė savo nuomonę. Visi pašaukti į kariuomenę jauni vyrai, baigę ne mažiau kaip šešias gimnazijos klases ir paskirti į pėstininkų dalis, turi būti skiriami į mokomąsias kuopas, įkurtas prie tam tikros apygardos pulkų. Jeigu tokių karių būtų mažiau nei vienas būrys, kariuomenėje surinkti tokie kariai turi būti paskirti į vieną iš mokomosios kuopos pulkų.

Jo nuomone, vadinamieji „inteligentai“ mokomojoje kuopoje sudarys atskirą grupę ir turės išėti 5 mėn. specialiai jiems parengtą mokymo programą.

Mokymui penki mėnesiai skirti dėl to, kad jie galėtų tapti gerais puskari-

ninkiais – pakankamai įgytų teorinių žinių ir praktinių įgūdžių. Be to, per tą laiką „inteligentai“ galės nuodugniai susipažinti su tarnyba kariuomenėje, kareivio gyvenimu ir pareigomis. Todėl iš gero „inteligento“ puskarininkio parengti jaunesnįjį karininką bus lengviau.

Vadinamiesiems „inteligentams“, baigusiems mokomosios kuopos kursą ir išlaikiusiems numatytus egzaminus, suteikiamas puskarininkio laipsnis. Tada puskarininkiai skiriami į prie Karo mokyklos įkurtus 3–4 mėn. kursus. Puskarininkiams, baigusiems šiuos kursus, suteikiamas leitenanto laipsnis. Per kitus 3 mėn. šie leitenantai privalo savo dalyse įgyti praktinių žinių ir susipažinti su karininkų korpuso aktyviaja tarnyba. Neišlaikiusieji egzaminų puskarininkio ir leitenanto laipsniui įgyti kariuomenėje tarnauja dar vienus metus.

Jis, remdamasis savo praktika, pažymėjo, kad šis atsargos karininkų gretų papildymo būdas buvo naudojamas dar prieš karą (*Pirmąjį pasaulinį – F. Ž.*). Tiesa, „inteligentų“ tarnyba trukdavo dvejus metus, iš jų vienus jie tarnaudavo turėdami karininko laipsnį. Tokių pavaldžių karininkų, kurie tiek taikos, tiek karo metu ėjo jaunesniojo karininko pareigas ir sugebėjo jas gerai atlikti, ir jis turėjo (LCVA, f. 929, ap. 6, b. 81, l. 27).

III karo apygardos viršininkas plk. ltn. Jonas Gričius apie atsargos karininkų rengimą rašė, kad, planuojant 12 mėn. tarnybą pėstininkų dalyse, tikslinga būtų atsargos karininkų rengimą organizuoti atsižvelgiant į tam tikras sąlygas. Pirmiausia reikėtų, kad kiekvienas kandidatas į atsargos karininkus kuo geriau pažintų karių gyvenimą, o jį pažinti ir suprasti galima tik pereinant visus kareiviavimo etapus. Todėl pirmus 6 mėn. numatyti kandidatai visą laiką turėtų būti kartu ir kareiviais, įsisavinti mokomosios kuopos kursą, o vėliau gabiausieji galėtų būti siunčiami į tam tikrą specialią mokyklą, rengiančią atsargos karininkus.

Atsargos leitenantams rengti kariuomenei turėtų būti įkurta viena speciali mokykla. Jos kursas truktų 4–5 mėn., kasmet vykstant dviem naujokų šaukimams, susidarytų dvi laidos. Mokinių skaičius būtų pastovus, nes į ją patektų tik gabiausieji, išlaikę konkursinius egzaminus.

Mokyklai nereikės skirti daug lėšų, nes ji bus organizuota panašiai kaip mokomosios kuopos, o mokiniai išlaikomi kaip kareiviai.

Baigusieji mokyklą, pademonstravę savo gebėjimus ir žinias, remiantis išlaikytų egzaminų rezultatais, galės būti pakelti į atsargos leitenantus. Išlaikę egzaminus visi kandidatai vėl grįš į savo dalis ir baigs ten tarnybą. Po to tik dalies vadas jį atestuotus, spręs, ar gali būti kandidatui suteiktas atsargos leitenanto laipsnis.

Išskyrus tikrosios tarnybos atsargos leitenantus, šiems atsargos karininkams labiau tiktų kitas pavadinimas ir laipsnis, tolygus buvusiam rusų praporščiko laipsniui.

Minėti kandidatai, baigę mokomąją kuopą ir likę pulkuose, galimybės toliau lavintis neturės, nes, eidami skyrių ar būrių vadų pareigas, visą laiką bus užimti tarnyboje. Surinkus viso pulko kandidatus į vieną būrį, tikslinga skirti karininkus, kurie vadovautų šiam būriui ir vestų pamokas, nes, norint dėstyti būsimiems atsargos leitenantams, reikia geresnio pasirengimo ir sistemos.

Pulkuose batalionų ir kuopų vadai, kai tarnaujama palyginti trumpai, turi daug darbo, ir jų nuo pareigų atitraukti negalima. Kandidatams leidus laisvai ruoštis egzaminams, bus tik nenaudingai gaišamas laikas. Todėl, III karo apygardos viršininko plk. ltn. J. Griciaus nuomone, atsargos leitenantus rengti reikėtų tik specialiose mokyklose. Atsargos leitenantas, pulke išbuvęs 6 mėn. ir išėjęs mokomosios kuopos kursą, jau bus turėjęs progą susipažinti su kareivių gyvenimo sąlygomis, įgyti reikalingų žinių, kad galėtų orientuotis karo metu ir atlikti skyrininko pareigas. Mokykloje žinios papildomos ir praplečiamos, čia stengiamasi, neapsunkinant teorinėmis žiniomis, lavinti daugiausia praktiškai, kuopai veikiant įvairiomis sąlygomis.

Per 12 mėn. tarnybos kandidatams, priklausomai nuo šaukimo, mokomoje kuopoje arba mokykloje teks dalyvauti ir manevruose. Atsargos karininkų pakartotinis šaukimas, vykdomas du kartus per visą atsargos laiką, paprastai būtų suderintas su kariuomenės manevrais. Todėl jie galės pasisemti pakankamai tiek teorinių, tiek praktinių žinių.

Atsargos karininkai, ne vyresni kaip 35 m., gali įgyti tikrosios karo tarnybos leitenanto laipsnį Karo mokykloje išlaikę viso kurso egzaminus (LCVA, f. 929, ap. 6, b. 81, l. 30–31).

I aspirantų laida mokytis, kaip minėjome, pradėjo 1926 m. sausio 18 d. Teorinės pamokos vyko iki gegužės 22 d., o nuo gegužės 22 iki liepos 26 d. – pratybos.

L. e. Karo mokyklos viršininko pareigas plk. ltn. P. Kauno nuomone, aspirantų kurso pamokos valstybei kainavo 8075 Lt. Kiek jam teko girdėti kariūnų aspirantų atsiliepimų apie laiką, praleistą pulke, atrodo, kad: 1. 3 mėn. laikotarpis buvo per ilgas, užtektų 2 mėn.; 2. daugelis pastebėjo ir neigiamų dalykų, kurių reikėtų atsakyti; 3. jie gerai susipažino su kareivio gyvenimu; 4. karininkų elgesys buvo geras, bet aspirantai skundėsi, kad jų veikla manevrų metu visai nebuvo įvertinta: jie taip ir nesužinojo, kaip veikė – blogai ar gerai, užduotis gaudavo visiškai nesilaikant taktikos dėsnių ir statutų, pavyzdžiui, karininkas, rodydamas ranka į priešą, komanduodavo: „Vykdyti!“ Ką vykdyti? Kur priešas? ir t. t. Karininkas nieko nepaaiškino, o tai – labai blogai.

Jo nuomone, aspirantams užtektų 2 mėn. praktikos. Būtų gerai, jeigu jie patektų į pulkus, kai vyksta naujokų mokymas, tada turėtų daugiau praktinių įgūdžių ir patyrimo. Pulke Karo mokykloje parengtas karininkas nereikalingas. Šių metų praktika parodė, kad mokyklos karininkui nebuvo kas veikti. Jam kištis į kuopos mokymą nebuvo galima, kad nepasirodytų netaktiškas. Tiesa, vyr. ltn. Dabulevičius laisvu laiku sukviesdavo visus aspirantus ir aiškino pastebėtas klaidas, tai – pliusas. Bet tie nurodymai *post factum* jau nebeturi jokios reikšmės.

Apskritai aspirantai, grįžę iš pulko, rodė daugiau sumanumo vykdydami taktikos užduotis ir šiaip kariuomenės gyvenime geriau orientavosi. Plk. ltn. P. Kaunas teigė: „Įvertindamas jų žinias, jų patyrimą ir atestacijas, galiu tvirtinti, kad išeis neblogi karininkai. Tik viena bėda, kad prie blogos šviesos aspirantai nebegalėjo visą laisvą laiką panaudoti skaitymui ir lavinimuisi.“ (žr. 1 lentelę) (LCVA, f. 929, ap. 6, b. 81, l. 50)

Pirmosios aspirantų laidos 1926 m. mokymo programa

Eil. nr.	Dėstomieji dalykai	Valandos
A. 1.	Bendroji taktika	62
2.	Žvalgybos taktika	6
3.	Kavalerijos taktika	5
4.	Oro taktika	3
5.	Cheminis ginklas	6
	Iš viso:	82
B.	Taktikos užduotys	
1.	Kautynių skyrius ginantis	
2.	Kautynių skyrius puolant	
3.	Kautynių skyrius žvalgyboje dienos metu	
4.	Kautynių skyrius žvalgyboje nakties metu	
5.	Kautynių skyrius kautynių patrulis	
6.	Kautynių skyrius vyriausiasis patrulis	
7.	Būrys ginantis	
8.	Būrys puolant	
9.	Būrys apsaugoje	
10.	Būrys žygyje prieš inžinerinę užtvaramą	
	Iš viso:	82
C. 1.	Šaudyba	9
2.	Artilerija	28
3.	Kulkosvaidis	60
4.	Fortifikacija	20
5.	Topografija	29
6.	Administracija	15
7.	Karo pedagogika	8
8.	Minosvaidis	18
9.	Karo higiena	7
10.	Šaudymo statutas	20
11.	Įgulos statutas	11
12.	Lauko tarnybos statutas	20
13.	Vidaus tarnybos statutas	16
14.	Drausmės statutas	15
15.	Ginklai	15
	Iš viso:	291
D.	Atlikti šie praktiniai darbai:	

1.	Topografija:	
	a) pasivaikščiojimas su žemėlapiu 1:25000; 1:100000	10
	b) gyvenamos vietos nuotrauka 1:1000; 1:10000	32
	c) nuotrauka 1:10000; 1:20000	47
	d) rekognoskavimas	16
	Iš viso:	105
2.	Fortifikacija (fortifikacijos darbus aspirantų kursas pradėjo kartu su vyr. kursu. Programa gana plati, bet tik tai, kas ypač reikalinga rikiuotės karininkui)	10 dienų
3.	Šaudymas iš šautuvų, kulkosvaidžių, sunkiųjų kulkosvaidžių	10 dienų

LCVA, f. 929, ap. 6, b. 81, l. 52

1926 m. gruodžio 1 d. pirmąją aspirantų laidą baigė 16 atsargos puskarininkių: Petras Barkauskas, Stepas Derbutas, Juozas Girdauskas, Jonas Kaunas, Jurgis Keraras, Augustas Kriauza, Antanas Laugalis, Bronius Lazauskas, Pranas Petrušauskas, Leonas Prėnas, Jonas Senkus, Juozas Šitkauskas, Gabrielius Verbliugevičius, Jonas Zaliauskas, Balys Povilaitis, Jonas Laliauskas (Kardas, 1926, Nr. 34 (58), p. 543).

Tik 1927 m. vasario 16 d. Respublikos Prezidento aktu Nr. 53 ir vasario 17 d. įsakymu kariuomenei Nr. 26 14 atsargos puskarininkių (išskyrus B. Povilaitį ir J. Laliauską) suteiktas leitenanto laipsnis ir jie įtraukti į pėstininkų karininkų atsargą. Dokumentus pasirašė Respublikos Prezidentas A. Smetona, krašto apsaugos ministras plk. ltn. A. Merkys, už Vyriausiojo štabo viršininką – gen. št. plk. V. Skorupskis (LCVA, f. 384, ap. 1, b. 79, l. 36).

Nuo to laiko kasmet buvo išleidžiama po vieną įvairių kariuomenės ginklo rūšių ir tarnybų atsargos karininkų laidą.

2. 1927 m. rugpjūčio 2 d. Aspirantų priėmimo, tarnybos ir mokymo laikinosios taisyklės

Apibendrinus įvairius pasiūlymus ir rekomendacijas, 1927 m. rugpjūčio 2 d. įsakymu kariuomenei Nr. 95 buvo paskelbtos *Aspirantų priėmimo, tarnybos ir mokymo laikinosios taisyklės*.

I. Aspirantų priėmimo į kariuomenę taisyklės

Šių taisyklių 1 str. skelbia, kad „įvedamas Lietuvos kariuomenėje aspirantų institutas“. Į aspirantų kursus priimami pašaukti atlikti privalomąją karo tarnybą asmenys, baigę ne mažiau kaip 6 klasių aukštesniąją mokyklą (vėliau reikalavimai sugriežtinti – kandidatai jau turėjo būti baigę gimnaziją) ir tinkami rikiuotei. Jie „laikomi kandidatais atsargos karininko laipsniui įgyti ir vadinasi aspirantais“ (2 str.), taip pat privalo išėiti nustatytą programą leitenanto laipsniui įgyti (3 str.).

Aspirantams nustatoma 12 mėn. aktyvi (tikroji) karo tarnyba (ši taisyklė ne-

taikoma artilerijos aspirantams, pašauktiems 1926 m. (4 str.). Aspirantai neskiriami į ūkio ir į ne rikiuotės tarnybos vietas (5 str.).

Aspirantais negali būti: a) asmenys, kaltinami arba teisiami, kol jų bylos bus galutinai išspręstos, b) asmenys, teismo nubausti, ar susiaurintomis teisėmis ir c) asmenys, teismo sprendimu nubausti už vagystę, sukčiavimą, svetimo turto pasisavinimą ir kitus kario vardą žeminančius veiksmus (6 str.). Aspirantai priimami į kariuomenę vieną kartą per metus kartu su rudens šaukimo naujokais. Pavasario šaukimo naujokams, pareiškusiems norą būti aspirantais, šaukimas atidedamas iki rudens (7 str.). Aspirantai gali įstoti į kariuomenę anksčiau, palyginti su šaukiamais vienmečiais, su sąlyga, jeigu jiems yra sukakę 18 m. ir jie dėl savo fizinės brandos tinka rikiuotės tarnybai (8 str.).

Aspirantai, priimti į kariuomenę, skiriami į ginklą rūšis ir dalis pagal Vyriausiojo štabo viršininko nurodymus: a) skiriamų į pėstininkų dalinius ir kavaleriją minimalus mokslo cenzas – 6 klasių aukštesnioji mokykla, b) į artileriją ir aviaciją – aukštesnioji mokykla, c) į technikos dalis – 6 Lietuvos universiteto technikos fakulteto semestrai, aukštesnioji technikos mokykla, d) į sanitarijos ir veterinarijos tarnybą – tik sanitarijos ir veterinarijos medikai (9 str.).

Piliečiai, norintys įstoti į aktyvią karo tarnybą aspirantais, turėjo raštu pranešti savo apskrities naujokų ėmimo komisijos pirmininkui prieš du mėnesius iki naujokų šaukimo ir pateikti šiuos dokumentus: a) savo apskrities viršininko liudijimą, kad nėra bausti 6 str. nurodytomis bausmėmis, ir liudijimą apie politinę ištikimybę ir dorovinį elgesį; b) diplomą arba atestato notaro patvirtintą nuorašą.

Pastaba. Įgijusieji užsienio valstybėse išsilavinimą pateikia Švietimo ministerijai liudijimą, kad jų išsilavinimas atitinka Lietuvos Respublikos teisės aktus; c) valsčiaus arba miesto valdybos liudijimą apie įrašymą į šaukiamųjų sąrašą; d) nepilnamečiams – raštišką tėvų arba globėjų sutikimą; e) kandidato rašytą trumpą *curriculum vitae* (10 str.).

II. Aspirantų mokymas

A) *Atvykus į dalį.* Dalies vado nuožiūra iš aspirantų, atvykusių į dalį, sudaromas specialus būrys arba skyrius. Dalių vadai pasirūpina, kad šis būrys arba skyrius turėtų tinkamus instruktorius, kad aspirantai per du mėnesius įsisavintų visą naujokų mokymo programą.

Pastaba. Į specialų būrį ar skyrių, be aspirantų, gali būti skiriami visi naujokai, pateikę reikiamo minimalaus išsilavinimo liudijimą (11 str.).

B) *Aspirantų kursai.* Aspirantams rengti atsargos leitenanto laipsniui įgyti krašto apsaugos ministro įsakymu prie Karo mokyklos ir mokomųjų dalių steigiami Aspirantų kursai (12 str.). Aspirantų kursų programa ir mokymo planas bus paskelbtas vėliau (13 str.).

Jei neužtektų aspirantų kursams organizuoti, į juos gali būti skiriami kareiviai, turintys reikalingą išsilavinimą, išėję naujokų mokymo programą specialiaime

būryje ir dalies vado tinkamai atestuoti.

Pastaba. Priimti į Aspirantų kursus kareiviai turi per tris mėnesius pristatyti mokomosios dalies viršininkui 10 str. „a“ ir „e“ punktuose nurodytus dokumentus. Nepristatę šių dokumentų kareiviai gražinami į dalis ir netenka aspirantų teisių (14 str.).

Aspirantų kursų klausytojų sudėtį kasmet nustato ir juos skirsto Vyriausiojo štabo viršininkas (15 str.). Apygardų viršininkai kasmet iki gruodžio 15 d. pristato Vyriausiojo štabo viršininkui aspirantų sąrašus ir jų atestacijas, kareivių, kuriems dalies vadas tarpininkauja dėl priėmimo į Aspirantų kursus, sąrašus ir žinias apie jų išsilavinimą (16 str.).

Aspirantų kursų klausytojai viskuo prilyginami tos mokomosios dalies, kur veikia Aspirantų kursai, auklėtiniams (17 str.). Aspirantų kursų klausytojai, dėl kurių nors priežasčių gražinami į kariuomenės dalis, skiriami į rikiuotę. Gražinami dėl drausmės nusikaltimų negali būti keliami į kareivius ir netenka aspirantams suteikiamų teisių (18 str.).

C) *Stažas kariuomenės dalyse.* Aspirantai, atvykę į dalį (atitinkantys 18 str. reikalavimus), dalių vadų išskirstomi į kuopas, eskadronus ir baterijas taip, kad kiekvienam iš jų tektų ne mažiau kaip po penkias savaites vadovauti skyriui ir būriui (19 str.). Dalių vadai ir viršininkai turi rūpintis, kad atvykę aspirantai, kaip būsimieji atsargos leitenantai, įgytų praktikos ir išmoktų vadovauti dalims iki būrio. Draudžiama juos skirti naujokų mokyti. Juos, kaip puskarininkius, skirti į sargybas ir tarnybas leidžiama tik pirmą stažuotės mėnesį. Draudžiama aspirantus komandiruoti (20 str.).

Dalių vadai rūpinasi, kad karo mokslo žinios, įgytos Aspirantų kursuose, būtų patikrintos ir įsisavintos praktiškai. Šiam tikslui dalių vadai rengia programas, numatančias jų dalyvavimą lauko tarnybos kautynėse. Programas pėstininkų dalyse tvirtina apygardų viršininkai, kitų ginklų – tos srities viršininkai. Aspirantai dalyvauja dalies jaunesniesiems karininkams rengiamose pratybose ir paskaitose (21 str.).

D) *Egzaminai atsargos leitenanto laipsniui įgyti.* Atlikę dalyse stažuotę, aspirantai gražinami į Aspirantų kursus egzaminų atsargos leitenanto laipsniui įgyti laikyti. Į egzaminų komisiją skiriami Vyriausiojo štabo atstovai. Išlaikę egzaminus ir tinkamai atestuoti aspirantai Aspirantų kursų viršininko pristatomi atsargos leitenanto laipsniui gauti (22 str.).

Aspirantams, tinkamai atestuotiems, bet egzaminų neišlaikiusiems, egzaminų komisijos nuožiūra gali būti leidžiama laikyti egzaminus dar kartą, jei jie po pirmojo pakartotinio šaukimo būtų tinkamai atestuoti (23 str.).

III. Aspirantų tarnybos eiga

Aspirantų tarnyba skirstoma taip: a) apie 2 mėnesius – naujokų mokymas dalyje, b) apie 6 su puse mėnesio – mokslas Aspirantų kursuose, c) apie 3 su puse mėnesio – stažuotė dalyse.

Pastaba. Šis straipsnis negalioja antrai Aspirantų kursų laidai (24 str.).

Aspirantai keliami į kareivius nepaisant nustatytų etatų (25 str.). Aspirantai keliami į atsargos leitenantus išlaikę numatytus egzaminus ir Aspirantų kursų viršininkui juos pristačius (26 str.). Aspirantams, turintiems teisę iš naujo laikyti egzaminus atsargos leitenanto laipsniui įgyti, leidžiama laikyti egzaminus tik tos dalies, į kurią jie buvo pakartotinai pašaukti, vadui leidus. Išlaikiusieji egzaminus Aspirantų kursų viršininko teikiami pakelti į atsargos leitenantus (27 str.). Į atsargos leitenantus kelia Respublikos Prezidentas (28 str.). Vyresniškumas atsargos leitenanto laipsniui gauti teikiamas nuo pakėlimo į atsargos leitenantus dienos (29 str.).

Dokumentą pasirašė ministras pirmininkas, laikinai einantis krašto apsaugos ministro pareigas, prof. Augustinas Voldemaras ir laikinai einantis Vyriausiojo štabo viršininko pareigas gen. št. plk. ltn. Povilas Plechavičius (LCVA, f. 384, ap. 1, b. 79, l. 140, 141; Vyriausybės žinios, 1927 m. rugsėjo 23 d., Nr. 259, eil. Nr. 1674, p. 1–2).

1927 m. spalio 30 d. Karo mokykloje įvyko pėstininkų antros ir artileristų pirmos laidos kariūnų aspirantų išleistuvės. Mokyklos gimnastikos ir sporto salėje 46 kariūnai aspirantai iškilmingai prisiekė Lietuvos Respublikai. Per iškilmingus pietus Karo mokyklos viršininkas plk. ltn. P. Kaunas pasakė kalbą, kurioje atkreipė aspirantų dėmesį į tai, kad tautos valia visada turėtų reikštis per kariuomenę, nepamirštant karininko įsipareigojimų – rūpintis visos kariuomenės garbe, gilinti karybos žinias. Kvietė būsimus atsargos karininkus kartu su liaudimi ir kariuomene sėkmingai įgyvendinti tautos idealus. Kariūnų aspirantų vardu kalbėjęs L. Burbach pažymėjo, kad jie, besimokydami Karo mokykloje, pasisėmė nemažai karybos žinių ir pasižadėjo jas panaudoti Vilniaus išvadavimui, nepriklausomos Lietuvos valstybės stiprinimui (Kardas, 1927, Nr. 32 (92), p. 472).

1927 m. gruodžio 28 d. Respublikos Prezidento aktu Nr. 558 ir įsakymu kariuomenei Nr. 145 antros aspirantų laidos 32 atsargos pėstininkai puskarininkiai ir 14 atsargos artilerijos puskarininkių buvo pakelti į leitenantus ir įtraukti į pėstininkų ir artilerijos karininkų atsargą (LCVA, f. 384, ap. 1, b. 79, l. 210).

3. Nauja kariūnų aspirantų priėmimo ir tarnybos tvarka

Trečioji aspirantų laida – 86 aspirantai – buvo išleista 1928 m. lapkričio 2 d., ketvirtoji – 1929 m. lapkričio 6 d., ją baigė 81 atsargos puskarininkis. Respublikos Prezidento 1929 m. vasario 19 d. aktu Nr. 58, 1929 m. lapkričio 6 d. įsakymu kariuomenei Nr. 14 ir 1929 m. lapkričio 24 d. įsakymu kariuomenei Nr. 86 jie, suteikus leitenanto laipsnį, buvo įtraukti į karininkų atsargą.

Atsižvelgiant į kariuomenės mobilizacinius poreikius, nuo penktos laidos primamų į kariūnus aspirantus labai padaugėjo, pvz., penktoji laida išleista 1930 m. lapkričio 1 d. (baigė 229 aspirantai), šeštoji – 1931 m. spalio 29 d. (baigė 475 aspirantai). Baigusiems aspirantų kursą absolventams suteikdavo atsargos leitenanto (nuo 1931 m. – jaunesniojo leitenanto) laipsnį. Jie buvo išleidžiami į karininkų atsargą. Atranka į atsargos karininkus, kaip ir į kariūnų laidas, ir jų rengimas vyko pagal griežtus reikalavimus. Aspirantų mokymas ir auklėjimas iš esmės nė kiek nesiskyrė nuo kariūnų mokymo ir auklėjimo, tik aspirantų mokymo plane ypač buvo

pabrėžta specializacija.

Iki tol galiojusios aspirantų priėmimo ir tarnybos taisyklės (besimokantiems kitose mokyklose) moksleiviams aspirantams kėlė tam tikrų problemų, iš kurių svarbiausia buvo tai, kad karo tarnybos pabaiga (spalio paskutinės dienos) nesutapdavo su kai kurių mokyklų mokslo pradžia. Todėl kai kurie moksleiviai, baigę tarnybą spalio pabaigoje, tais metais nebegalėdavo tęsti mokslo. Taigi dėl karo prievolės jie mokslų negalėdavo tęsti ne vienus, o dvejus metus. Be to, stojantieji į aspirantus pagal iki tol galiojusias taisykles turėjo būti baigę tik 6 gimnazijos klases. Kelerių metų patirtis parodė, kad jaunuoliai, nebaigę aukštesniosios mokyklos, dažnai nesugeba per trumpą aspirantų tarnybos laikotarpį įsisavinti atsargos karininkams reikalingos medžiagos. Ypač jiems buvo sunku mokytis karybos dalykų, nes tam reikėjo daugiau matematikos, fizikos ir istorijos žinių (Kardas, 1931, Nr. 7 (27), p. 109–110).

Minėtus senųjų taisyklių trūkumus pašalino 1931 m. birželio 10 d. priimta nauja Kariūnų aspirantų priėmimo ir tarnybos tvarka. Kariūnais aspirantais galėjo būti Lietuvos piliečiai nuo 18 iki 25 m., baigę ne mažiau kaip aukštesniąją bendro lavinimo mokyklą arba turintys tolygų išsilavinimą pagal švietimo ministro patvirtintas programas ir tinkami rikiuotei (1 str.). Norintys atlikti karo prievolę kaip kariūnai aspirantai privalėjo ją atlikti iki stojimo į Kariūnų kursus (tų metų rugpjūčio 1 d.), pateikti prašymą tos apskrities naujokų ėmimo komisijai, kurios šaukiamųjų sąrašuose jie buvo įrašyti.

Prie prašymo reikėjo pridėti:

1. Mokslo cenzo dokumentą arba jo notarinį nuorašą (išsilavinimą įgijusiems užsienyje – ir Švietimo ministerijos pažymėjimą, kad jų išsilavinimas atitinka Lietuvos mokyklų reikalavimus).

2. Ranka parašytą gyvenimo aprašymą (*curriculum vitae*).

3. Apskrities viršininko liudijimą, kad kandidatas į aspirantus nebuvo teismo baustas kalėjimu, netardomas, nelaikomas policijos priežiūroje ir yra patikimas.

4. Gimimo liudijimą, o jaunesniems kaip 21 m. – dar ir tėvų arba globėjų raštišką sutikimą.

5. Dvi fotografijas.

6. Nustatytos formos savo ranka surašytas žinias (2 str.).

Kariūnus aspirantus į kariuomenę turėjo imti apskričių naujokų ėmimo komisijos vieną kartą per metus nuo rugsėjo 1 iki 5 d. Priimtieji siunčiami į kariuomenę rugsėjo pirmoje pusėje Vyriausiojo štabo viršininko nustatytu laiku (3 str.).

Vadovaudamosios Kariūnų aspirantų priėmimo ir tarnybos tvarka, apskričių naujokų ėmimo komisijos iki rugpjūčio 10 d. atsiunčia Vyriausiajam štabui žinias apie kariūnus aspirantus, norinčius atlikti karo prievolę, kuriomis remdamasis Vyriausiojo štabo viršininkas nustato kariūnų aspirantų kontingentą (4 str.). Jei kandidatų, tinkamų būti kariūnais aspirantais, yra per daug, pirmiausia priimami baigusieji aukštąjį mokslą arba mokytojai, o po to – visi kiti, baigę aukštesnįjį mokslą. Minėtose kategorijose pirmenybė teikiama jaunesnio amžiaus ir kitais atžvilgiais karo tarnybai tinkamesniems kandidatams. Kandidatai, nepriimti kariūnais aspiran-

tais, atlikti karo prievolę šaukiami ir imami bendra tvarka (5 str.).

Vyriausiojo štabo viršininkas gali, trūkstant kariūnų aspirantų, kontingentą papildyti tikrosios tarnybos kareiviais, tinkamais būti kariūnais aspirantais (6 str.). ***Kariūnai aspirantai kariuomenėje tarnauja 12 mėn.*** Per šį laikotarpį jie rengiami atsargos karininkais ir gauna kariūnams nustatytą išlaikymą (7 str.).

Kariūnai aspirantai: 1. Tarnaudami kariuomenėje, ne dėl savo kaltės pripažinti tinkamais tik ne rikiuotei, iš kariuomenės paleidžiami: a) ištarnavę ne mažiau kaip 6 mėn. paleidžiami į atsargą; b) neištarnavę 6 mėn. skiriami į naujokų rezervą. 2. Dėl nusikaltimų, nusižengimų arba negabūs, pripažinti netinkamais aspirantų tarnybai, atleidžiami iš kariūnų aspirantų tarnybos ir kariuomenėje tarnauja Karinės prievolės įstatymo nustatytą laiką (8 str.).

Kariūnai aspirantai į ginklų rūšis (tarnybas) skirstomi atsižvelgus į jų norą, esamą vietų skaičių ir teikiant pirmenybę: 1) baigusiems ir studijuojantiems technikos arba matematikos mokslus – stoti į artilerijos, aviacijos ir technines karines dalis; 2) baigusiems ir studijuojantiems žemės ūkio mokslus – stoti į kavaleriją. Į sanitarijos ir veterinarijos dalis priimami asmenys, baigę ne mažiau kaip 8 medicinos arba veterinarijos fakultetų semestrus (9 str.) (Vyriausybės žinios, 1931, birželio 10 d., Nr. 358, eil. Nr. 2443, p. 22).

Kariūnai aspirantai mokomi ir tarnybą kariuomenėje atlieka Vyriausiojo štabo viršininko nustatyta tvarka. Kariūnai aspirantai kariuomenėje į ūkio darbus, o rikiuotės dalyse ir į ne rikiuotės tarnybą neskiriami. Be to, kariūnams aspirantams leidžiama būti kitų mokyklų studentais arba mokiniais, stoti į mokyklas ir rūpintis stojimo klausimais, jei tai netrukdo eiti karo tarnybos pareigas (10 str.).

Kariūnai aspirantai, atlikę karo tarnybą, išlaikę egzaminus ir gerai atestuoti, pakeliami į atsargos jaunesnius leitenantus, įtraukiami į kariuomenės rezervą, pirmuosius dvejus metus nuo paleidimo iš tarnybos yra laikomi esančiais „sąlyginėse“ atostogose, o vėliau – karininkų rezerve. Iš minėtų atostogų jie bet kada gali būti vėl pašaukti į kariuomenę (11 str.).

Atsargos jaunesnieji leitenantai, kurie yra „sąlyginėse“ atostogose ir rezerve, atlieka mobilizacijos ir kitas rezervo karininkams skirtas prievoles (12 str.). Atsargos jaunesnieji leitenantai taikos metu turi rezervo karininkams teikiamų privilegijų – gali eiti Krašto apsaugos ministerijos tarnautojų pareigas (13 str.).

Atsargos jaunesnieji leitenantai, taikos metu išbuvę atsargoje ne mažiau kaip ketverius metus, sėkmingai atlikę numatytas karines pratybas ir gerai atestuoti, gali būti pakelti į atsargos leitenantus. Karo metu atsargos jaunesniesiems leitenantams ir leitenantams aukštesnis karininko laipsnis suteikiamas bendra tvarka (14 str.).

Pradėjus galioti šioms taisyklėms, Laikinosios aspirantų ėmimo, tarnybos ir mokymo taisyklės (Vyriausybės žinios, 1927 m. rugsėjo 23 d., Nr. 259, eil. Nr. 1674) nustojo galioti.

Dokumentą pasirašė krašto apsaugos ministras plk. B. Giedraitis ir vidaus reikalų ministras S. Rusteika (Vyriausybės žinios, 1931 m. birželio 10 d., Nr. 358, eil. Nr. 2443, p. 22).

Kariūnų aspirantų tarnybos taisyklių 2 str. 6 p. priedas

Kandidato į kariūnus aspirantus žinios

1. Pavardė, vardas ir tėvo vardas .....
  2. Nuolatinė gyvenamoji vieta
    - a) apskritis.....
    - b) valsčius (miestas).....
    - c) kaimas (g-vė, Nr.) .....
  3. Gimimo metai, mėnuo ir diena .....
  4. Pilietybė.....
  5. Tautybė.....
  6. Tikyba.....
  7. Mokslo cenzas (kur, kada ir kurią mokyklą arba jos dalį baigė, kurių dalykų buvo lengviau mokytis).....
  8. Svetimų kalbų mokėjimas:
    - a) laisvai kalbu ir rašau.....
    - b) laisvai kalbu.....
    - c) su žodynu.....
  9. Specialybė (profesija) ir dabartinis užsiėmimas.....
  10. Šeimos (tėvai, broliai, seserys, žmona, vaikai) sudėtis, amžius, gyvenamoji vieta, užsiėmimas, turtas.....
  11. Kuriose organizacijose arba politinėse partijose dalyvauji, nuo kurio laiko ir kurias pareigas eini .....
  12. Ar pasižadi tarnaudamas kariuomenėje nedalyvauti politinėse organizacijose arba partijose .....
- (parašas)

19.... metų ....mėn. ....d.

Vyriausybės žinios, 1931 m. birželio 10 d., Nr. 358, eil. Nr. 2443, p. 22.

1932 m. rugsėjo 30 d. įsakymu kariuomenei Nr. 66 Karo mokykloje nuo 1932 m. įsteigiamas Kariūnų aspirantų artilerijos skyrius, o iki tol veikę (vykdant 1931 m. įsakymą kariuomenei Nr. 12, 9 str.) artilerijos aspirantų kursai prie 3-iojo artilerijos pulko panaikinami. Artilerijos kariūnų aspirantų skyriaus karininkų sudėtimi, mokslo ir organizacinių reikalų tvarkymu rūpintis įpareigojamas Karo mokyklos viršininkas. Reikalingos artilerijos kariūnams aspirantams lėšos skiriamos iš Krašto apsaugos ministerijos 1932 m. išlaidų sąmatos (41 str. p. 5, 54 str. p. 3) (LCVA, f. 384, ap. 1, b. 103, l. 127).

Siekiant toliau tobulinti kariūnų aspirantų rengimą, 1933 m. kovo 1 d. buvo pri-

imtas *Aspirantų tarnybos įstatymas ir Aspirantų tarnybos įstatymui vykdyti taisyklės.*

Aspirantų tarnybos įstatymas. Jame nurodyta, kad aspirantų tarnyba steigama atsargos karininkams rengti (1 str.) ir kad aspirantais gali būti 18–29 m. asmenys, baigę ne mažiau kaip aukštesniąją mokyklą ir tinkami rikiuotei (2 str.). Aspirantais negali būti teismo bausti didesnėmis kaip areštas bausmėmis, teisiamais, tardomi ir dėl kitų priežasčių aspirantais būti netinkami asmenys (3 str.).

Aspirantų kandidatus parenka apskričių komendantai, dalyvaujant apskrities viršininkui ir sanitarijos karininkui arba civiliniam gydytojui (4 str.).

Asmenys, kurie nori stoti į aspirantų kursus, turi paskirtu laiku paduoti savo apskrities komendantui prašymą ir reikalingus dokumentus (5 str.). Apskričių viršininkai nustatytu laiku suteikia apskričių komendantams žinias, ar norintiems tapti aspirantais nėra 3 str. nurodytų kliūčių (6 str.).

Apskričių komendantų parinkti asmenys paskirtu laiku atvyksta jų žinion. Nuo atvykimo dienos jie gauna naujokams nustatytus maisto pinigus ir valstybės išdo lėšomis siunčiami į Karo mokyklą. Komisija nustatytą skaičių asmenų priima į kariuomenę kandidatais į aspirantus (7 str.).

Asmenys, nepriimti kandidatais į aspirantus, iki jų gyvenamos vietos artimiausios stoties (prieplaukos) grąžinami valstybės išdo lėšomis (8 str.). Apskričių komendantų ir Karo mokyklos komisijos sprendimai aspirantų kandidatų parinkimo ir priėmimo reikalais neskundžiami ir gali būti keičiami tik priežiūros tvarka (9 str.).

Kandidatai į aspirantus, išėję naujokų mokymo programą, išlaikę egzaminus ir gerai atestuoti, skiriami aspirantais (10 str.). Aspirantais arba jų kandidatais gali būti skiriami ir tikrosios tarnybos kareiviai, kurie atitinka šio įstatymo 2 ir 3 str. nuostatas (11 str.).

Aspirantai kariuomenėje tarnauja 12 mėn., įskaitant ir kandidatais išstarnautą laiką. Jie gauna kariūno išlaikymą ir turi išeiti atsargos jaunesniojo leitenanto laipsniui įgyti nustatytą mokslą, išlaikyti egzaminus ir atlikti praktiką (12 str.).

Aspirantai ir jų kandidatai:

dėl nesveikatos tapę karo tarnybai netinkami – visiškai nuo jos atleidžiami, o tapę tinkami tik ne rikiuotei ir išstarnavę kariuomenėje ne mažiau kaip 6 mėn. – išleidžiami į atsargą, neišstarnavę 6 mėn. – į naujokų rezervą;

dėl ligos nutraukę karo tarnybą daugiau kaip 3 mėn. ir dėl to neišėję nustatyto mokslo arba neišlaikę egzaminų – kariuomenėje tarnauja tik 12 mėnesių;

patys pasiprašę atleisti iš aspirantų tarnybos arba dėl nusikaltimų, nusižengimų ir nepakankamo uolumo moksle pripažinti tarnybai netinkamais – paleidžiami iš aspirantų tarnybos ir kariuomenėje turi išstarnauti Karinės prievolės įstatymu nustatytą laiką (13 str.).

Aspirantai, išstarnavę nustatytą laiką, išlaikę egzaminus, atlikę praktiką ir gerai atestuoti, pristatomi atsargos jaunesniojo leitenanto laipsniui gauti. Gavę jaunesniojo leitenanto laipsnį išleidžiami į atsargą ir turi teisę nešioti nustatytą ženklą.

Laipsnio negavę atleidžiami iš aspirantų tarnybos ir kariuomenėje tarnauja Karinės prievolės įstatymu nustatytą laiką (14 str.).

Aspirantams, neišlaikiusiems egzaminų, tačiau gerai atestuotiesiems ir išstarnavusiems Karinės prievolės įstatymu nustatytą tikrosios karo tarnybos laiką, trūkstamus egzaminus gali būti leista laikyti antrą kartą. Egzaminus išlaikiusiems atsargos jaunesniojo leitenanto laipsnis suteikiamas bendrąja tvarka (15 str.).

Atsargos jaunesnieji leitenantai atsargoje tarnauja karininkams nustatytą laiką ir pirmuosius trejus metus yra laikomi lygtinai esančiais atostogose, iš kurių krašto apsaugos ministras gali juos vėl pašaukti į karo tarnybą. Būdami atsargoje, jie turi atsargos karininkų teises ir prievolės (16 str.).

Atsargos jaunesnieji leitenantai, taikos metu išbuvę atsargoje ne mažiau kaip 4 m., atlikę nustatytas karines pratybas ir gerai atestuoti, gali būti pakelti į atsargos leitenantus. Karo metu atsargos jaunesniesiems leitenantams ir leitenantams aukštesni laipsniai suteikiami bendrąja tvarka (17 str.).

Asmenys, įstoję į Aspirantų kursus iš valstybės, savivaldybių ir privačių tarnybų, turi teisę ten grįžti tik atlikę karinę prievolę (18 str.). Šiam įstatymui vykdyti taisykles leidžia krašto apsaugos ministras (19 str.).

Įstatymą pasirašė Respublikos Prezidentas A. Smetona ir ministras pirmininkas J. Tūbelis (Vyriausybės žinios, 1933, liepos 21 d., Nr. 420, eil. Nr. 2909, p. 4–5).

Remdamasis minėtu įstatymu (19 str.), krašto apsaugos ministras B. Giedraitis pasirašė ***Aspirantų tarnybos įstatymui vykdyti taisykles***.

Jose teigiama, kad į aspirantus gali būti priimami asmenys, kuriems stojimo metais sukanka 18–29 metai ir kurie yra baigę ne mažiau kaip aukštesniąją bendrojo lavinimo mokyklą arba turi jai tolygų išsilavinimą (1 str.). Atsargos kareiviai ir „virštarnybiniai“ puskarininkiai taikos metu į aspirantus nepriimami (2 str.).

Asmenys, norintys tapti aspirantais, turi iki stojimo metų liepos 10 d. pateikti savo nuolatinės arba laikinosios, jei prašymo teikimo metu laikinojoje gyvenamojoje vietoje kandidatas išgyveno ne trumpiau kaip 6 mėn. ir jei pretendentas yra patogu, gyvenamosios vietos apskrities komendantui šių taisyklių 1 priede nurodyto pavyzdžio prašymą ir:

1) mokslo cenzo dokumentą arba notaro patvirtintą nuorašą, o tie, kurie mokėsi užsienio mokyklose, – dar ir Švietimo ministerijos pažymėjimą, nustatantį jų mokslo cenzo atitiktį Lietuvos mokyklų reikalavimams;

2) gimimo metrikus arba notaro patvirtintą jų nuorašą, o jaunesni kaip 21 metų – dar ir šių taisyklių 2 priede nurodyto pavyzdžio savivaldybės arba policijos patvirtintą tėvų arba globėjų raštišką leidimą stoti į Aspirantų kursus;

3) savo ranka rašytą gyvenimo aprašymą (*curriculum vitae*);

4) dvi nuotraukas (5 x 6 ir 9 x 12 cm);

5) savo ranka parašytas šių taisyklių 3 priede nurodyto pavyzdžio kandidato į aspirantus žinias, kurioms spausdinti blankai gaunami apskričių komendantūrose;

6) šaukiamojo amžiaus asmenys – dar ir į šaukiamųjų sąrašus įrašymo liudijimą, o vyresni – karinės prievolės atlikimo arba atidėjimo liudijimą (3 str.).

Paštu siunčiamas prašymas turi būti atiduotas į paštą ne vėliau kaip paskutinę tokiam prašymui paduoti skirtą dieną. Jei prašymui paduoti laikas baigiasi ne darbo dieną, paskutinė prašymui paduoti diena laikoma kita artimiausia darbo diena (4 str.).

Apskričių komendantai iki liepos 14 d. savo apskričių viršininkams pateikia kandidatų į aspirantus žinias (3 priedas), iš jų reikalauja Aspirantų tarnybos įstatymo 6 str. nurodytų žinių. Tos žinios apie kiekvieną asmenį surašomos atskirai ir ne vėliau kaip per 1 mėnesį atsiunčiamos jų pareikalavusiems apskričių komendantams, kartu gražinant ir kandidatų į aspirantus žinias (5 str.).

Prašymai priimti į aspirantus ir visi jų priedai, taip pat kiti tam reikalingi dokumentai ir raštai žyminiu mokesčiu neapmokestinami (6 str.).

Kandidatai į aspirantus apskričių komendantūrose parenkami pirmąją po rugpjūčio 29 d. darbo dieną. Tą dieną 9 val. visi prašymus padavusieji asmenys turi savo lėšomis atvykti į tų apskričių, kurių komendantams paduoti prašymai, komendantūras (7 str.).

Į aspirantus stojančių asmenų sveikatos būklei apskričių komendantūrose patikrinti Karo sanitarijos viršininkas į kiekvieną komendantūrą skiria sanitarijos karininką arba paveda apskrities komendantui pasikviesti atitinkamą civilį gydytoją. Šis už atliktą darbą iš Krašto apsaugos ministerijos gauna nustatytą atlyginimą (8 str.).

Dėl asmenų, stojančių į aspirantus, sveikatos tinkamumo sprendžiama pagal ligų ir kūno trūkumų sąrašus A, B ir C, tačiau dėl ligų stojimas neatidedamas ir išsirtinti į ligonines nesiunčiama. Turintieji šiuose sąrašuose paminėtų ligų ar kūno trūkumų laikomi aspirantais būti netinkamais (9 str.) (Vyriausybės žinios, 1924 m., rugpjūčio 20 d., Nr. 168, eil. Nr. 1181, p. 5–11).

Apskričių komendantai parinktiems aspirantų kandidatams surašo priėmimo formuliarus ir nustatytos formos žinias. Tų žinių vieną egzempliorių su priėmimo formuliarais ir 3 str. nurodytais dokumentais iki rugsėjo 3 d. atsiunčia Karo mokyklos viršininkui, o antrą egzempliorių – Generalinio štabo valdybos I skyriaus viršininkui (10 str.).

Apskričių komendantų parinkti kandidatai į aspirantus turi savo lėšomis atvykti į apskričių rinkimosi vietas komendantų paskirtu laiku, kad rugsėjo 17 d. iš rinkimosi vietų vyktų į Karo mokyklą.

Kandidatus, apsigyvenusius ne tose apskrityse, kur jie apskričių komendantų buvo parinkti, į Karo mokyklą gali siųsti ir tie apskričių komendantai, kurių apskrityse siuntimo metu jie gyvens ir išsiuntimo metu atvyks jų žinion. Tokius asmenis išsiuntę komendantai apie tai praneša ir juos parinkusiems komendantams (11 str.).

Į Karo mokyklą siunčiami kandidatai į aspirantus privalo turėti pasus arba kitus asmenybę patvirtinančius dokumentus. Nuo atvykimo į apskričių rinkimosi vietas jie laikomi esančiais karo vyresnybės žinioje ir už nusikaltimus bei nusižengimus baudžiami kaip tikrosios tarnybos kareiviai (12 str.).

Apskričių komendantų parinkti kandidatai į aspirantus, paskirtu laiku neatvykę į apskričių rinkimosi vietas arba į Karo mokyklą, o taip pat už nusikaltimus, padarytus iki atvykimo į Karo mokyklą, buvę tardomi arba teisiami, į aspirantus

nepriimami. Apskričių komendantai apie tokius asmenis praneša Karo mokyklos ir Generalinio štabo valdybos I skyriaus viršininkui (13 str.).

Su apskričių komendantų parinktais kandidatais susipažįstama Karo mokykloje. Vyriausiojo štabo viršininko nustatytą jų skaičių galutinai priima į kariuomenę kandidatais į aspirantus ir, reikalui esant, į ginklų rūšis paskirsto ši aspirantų priėmimo komisija: Karo mokyklos viršininko paskirti 2 karininkai – komisijos pirmininkas ir Generalinio štabo valdybos viršininko paskirtas karininkas. Be to, Karo sanitarijos viršininkas į komisiją skiria reikalingą sanitarijos karininkų skaičių (14 str.).

Karo mokyklos aspirantų priėmimo komisija apie priimamą kandidatą sprendžia balsų dauguma. Tačiau sanitarijos karininkai sprendžiamąjį balsą turi tik sveikatos arba kūno sudėties klausimais (15 str.).

Jei būtų kandidatų per daug, visų pirma priimami jaunesnio amžiaus asmenys, baigę aukštąjį mokslą, visų rūšių mokyklų mokytojai, miškininkai arba kitais atžvilgiais tinkami kandidatai (16 str.).

Į ginklų rūšis kandidatai į aspirantus skirstomi atsižvelgiant į komplektavimo sąlygas, t. y. į jų pageidavimą, kūno sudėtimą ir sveikatos būklę, vietų skaičių ir specialybes. Į sanitarijos ir veterinarijos dalis priimami tik baigę ne mažiau kaip 8 medicinos arba veterinarijos fakultetų semestrus (17 str.).

Karo mokyklos aspirantų priėmimo komisijos priimti kandidatai į aspirantus nuo rugsėjo 15 d. laikomi paskirtais į tikrąją karo tarnybą (18 str.).

Asmenys, nepriimti kandidatais į aspirantus, karo prievolę atlieka bendra tvarka, o 3 str. 1, 2, 4 ir 6 punktuose nurodyti dokumentai tuojau (apskričių komendantūrose arba Karo mokykloje) jiems gražinami. Į Karo mokyklą nepriimti kandidatai gauna dar šių taisyklių 4 priede nurodyto pavyzdžio pažymėjimus, aprūpinami kelionei maistpinigiais, leidimais keliauti geležinkeliais (garlaiviais) iki jų gyvenamosios vietos artimiausios stoties (prieplaukos). Į Karo mokyklą neatvykusių asmenų dokumentai gražinami juos atsiuntusiems apskričių komendantams, o šie gražina juos padavusiems (19 str.).

Karo mokyklos viršininkas apie priimtus ir nepriimtus kandidatus į aspirantus praneša Vyriausiojo štabo viršininkui ir juos parinkusiems apskričių komendantams, nurodydamas jų duomenis (vardą, tėvo vardą, pavardę) ir kurios apskrities komendanto jie buvo atrinkti kandidatais į aspirantus. Pranešant apie nepriimtus kandidatus, nurodoma ir jų nepriėmimo priežastis.

Apskričių komendantai apie Karo mokykloje priimtus į aspirantus kandidatus praneša atitinkamoms apskričių naujokų priėmimo komisijoms, kad juos įrašytų į šaukiamųjų sąrašus ir laikytų atliekančiais tikrosios karo tarnybos prievolę (20 str.).

Tikrosios tarnybos kareiviai, norintys stoti į Aspirantų kursus, turi iki stojimo metų liepos 10 d. pagal subordinaciją pateikti raportus ir šių taisyklių 3 str. nurodytus dokumentus bei žinias.

Dalių vadai tuos raportus ir jų priedus, taip pat raportus padavusių kareivių priėmimo formuliarus, tarnybos lapus ir atestacijas iki to paties mėnesio 15 d. atsiunčia Generalinio štabo valdybos I skyriaus viršininkui, kuris per atitinkamus ap-

skričių komendantus išreikalauja apie šiuos kareivius Aspirantų tarnybos įstatymo 6 str. nurodytas žinias (21 str.).

Tikrosios tarnybos kareiviai, kuriems Vyriausiojo štabo viršininko bus leista stoti į Aspirantų kursus, Karo mokyklos viršininko paskirtu laiku komandiruojami į Karo mokyklą, kur aspirantų priėmimo komisija bendra tvarka tikrins jų tinkamumą būti aspirantais dėl sveikatos. Pripažinti tinkamais skiriami kandidatais į aspirantus ir karo tarnybą turi eiti nustatyta tvarka, o pripažinti netinkamais su priėmimo formuliariais, tarnybos lapais ir šių taisyklių 3 str. 1, 2, 4 ir 6 punktuose nurodytais dokumentais gražinami į juos komandiravusias dalis. Dalyse 3 str. nurodyti dokumentai gražinami juos pateikusiems kareiviams.

Karo mokyklos viršininkas apie tikrosios tarnybos kareivius, priimtus ir nepriimtus kandidatais į aspirantus, praneša jų dalių vadams ir Vyriausiojo štabo viršininkui (22 str.).

Aspirantams ir kandidatams į aspirantus, kai tai netrukdo eiti tarnybinių pareigų, leidžiama būti ir kitų mokyklų moksleiviais ir rūpintis stojimo į jas klausimais (23 str.).

Aspirantai ir kandidatai į aspirantus įstatymo numatyta tvarka iš aspirantų tarnybos ir kariuomenės atleidžiami Karo mokyklos viršininko potvarkiais. Tačiau jų netinkamumą aspirantų tarnybai dėl sveikatos nustato Karo ligoninės sveikatos tikrinimo komisija bendra tvarka.

Apie atleistuosius iš kariuomenės arba tik iš aspirantų tarnybos Karo mokyklos viršininkas, nurodydamas atleidimo priežastį, tuoj pat praneša Vyriausiojo štabo viršininkui ir gražina atleistiesiems šių taisyklių 8 str. 1, 2, 4 ir 6 punktuose nurodytus dokumentus. Iš kariuomenės paleistiesiems dar duoda nustatytą karinės prievolės atlikimo liudijimą ir jų tarnybos lapus su priėmimo formuliariais siunčia atitinkamiems apskričių komendantams, o privalančius ištarnauti trūkstamą iki Karinės prievolės įstatymu nustatyto tikrosios karo tarnybos laiką perkelia į Vyriausiojo štabo viršininko nurodytą kariuomenės dalį (23 str.).

Aspirantus, įvykdžiusius Aspirantų tarnybos įstatymo 14 str. reikalavimus, Karo mokyklos viršininkas pristato atsargos jaunesniojo leitenanto laipsniui gauti, o jį gavusieji aprūpinami nustatytais dokumentais ir išleidžiami į atsargą (25 str.).

Asmenims, kurie būdami aspirantais neišlaikė atsargos jaunesniojo leitenanto laipsniui įgyti numatytų egzaminų, tačiau buvo gerai atestuoti, Karo mokyklos viršininkas trūkstamus egzaminus gali leisti laikyti antrą kartą tikrosios karo tarnybos pabaigoje. Tuo tikslu jie iki tų metų, kuriais baigia tikrąją karo tarnybą, sausio 10 d. turi paduoti komandos raportus, kuriuos dalių vadai su tų kareivių tarnybos lapais, priėmimo formuliariais ir atestacijomis tuoj pat siųs Karo mokyklos viršininkui. Kareivius, kuriems tuos egzaminus bus leista laikyti, komandiruoja Karo mokyklos viršininko žinion jo paskirtu laiku.

Egzaminus išlaikiusius aspirantus Karo mokyklos viršininkas bendra tvarka pristato atsargos jaunesniojo leitenanto laipsniui gauti ir jį gavusius išleidžia į atsargą, o egzaminų neišlaikiusius ir atsargos jaunesniojo leitenanto laipsnio negavusius

gražina į juos komandiravusią kariuomenės dalį baigti tikrosios karo tarnybos prievolės arba išleisti į atsargą, jei tikrosios karo tarnybos prievolę jie jau yra atlikę.

Atsargoje esantiems buvusiems aspirantams atsargos jaunesniojo leitenanto laipsniui įgyti trūkstantus egzaminus gali būti leista laikyti tik Vyriausiojo štabo viršininkui leidus (26 str.).

Atsargos jaunesniųjų leitenantų tarnyba lygtinėse atostogose prasideda jų atleidimo iš kariuomenės metų spalio 1 d. ir baigiasi atitinkamų metų rugsėjo 30 d. (27 str.).

Be to, nurodyta, kad Kariūnų aspirantų tarnybos taisyklės (Vyriausybės žinios, 1931 m., Nr. 358, eil. 2443) nebegalioja (28 str.) (Vyriausybės žinios, 1933 m., liepos 21 d., Nr. 492, eil. Nr. 2914, p. 17–19).

Aspirantų tarnybos įstatymui vykdyti taisyklių priedai

1 priedas

Panevėžio apskrities Komendantui.
Prano, Jono s., Petroliuono,
gyv. *Panevėžio* apskr.,
Pušaloto valsč.,
Skaistgirių kaime

PRAŠYMAS

Turėdamas kilnų tikslą tapti Lietuvos kariuomenės atsargos karininku ir sąžiningai tarnauti brangios Tėvynės Nepriklausomybės gynėjų eilėse, prašau šiais metais priimti mane į kariuomenę aspiranto kandidatu ir nuskirti į kavaleriją.

Aspirantų tarnybos sąlygos man gerai žinomos ir pasižadu sąžiningai atlikti visas tas tarnybos pareigas.

Prie šio prašymo pridedu:

1. *Panevėžio gimnazijos* baigimo atestatą Nr. 57,
2. *mano vyr. brolio Jono Petroliuono* leidimą stoti į kariuomenę aspirantu,
3. savo ranka rašytą *curriculum vitae*,
4. du savo atvaizdus,
5. savo ranka surašytas kandidato į aspirantus žinias,
6. *Pušaloto valsčiaus Viršaičio* liudijimą Nr. 14 apie įsirašymą į šaukiamųjų sąrašus,
7. gimimo metriką.

Pranas Petroliuonas

Skaistgiriai,

1933 m. liepos mėn. 5 d.

2 priedas

Aš, žemiau pasirašęs *Jonas, Jono s., Petroliūnas*, nuolatinis *Panevėžio* apskr., *Pušaloto* valsč. (miesto), *Skaistgirių* kaimo (g-vė, Nr.) gyventojas, šiuo leidžiu mano globojamam broliui *Pranui, Jono s., Petroliūnui*, nuolatinai gyvenančiam *Panevėžio* apskr., *Pušaloto* valsč. (mieste), *Skaistgirių* kaime (g-vėje, Nr.), gimusiam 1914 m. *liepos* mėn. 7 d., šiais metais stoti į kariuomenę aspirantu ir tai tarnybai nustatyta tvarka atlikti karo tarnybos prievolę.

(parašas)
Jonas Petroliūnas

Pušalotas, 1933 m. birželio mėn. 27 d.

Aš, *Pušaloto valsčiaus viršaitis*, tvirtinu, kad *Jonas Petroliūnas* tikrai globoja savo brolių *Praną Petroliūną* ir leisdamas jam stoti į kariuomenę aspirantu pats šį raštą pasirašė.

A. V.

Šidugis
Pušaloto valsčiaus viršaitis

Mikoliūnas
Sekretorius

3 priedas

Kandidato į aspirantus žinios

1. Vardas, tėvo vardas, pavardė .....
2. Nuolatinė gyvenamoji vieta: apskr. ....
valsč. (miestas) ..... kaimas (mieste:
g-vė, Nr.) .....
3. Laikinoji gyvenamoji vieta: apskr. ....
valsč. (miestas) ..... kaimas (mieste: g-vė, Nr.).....
Nuo kurio laiko (metai, mėn., d.) ir kodėl apsigyvenai laikinoje gyvenamojoje vietoje.....
4. Gimimo metai, mėnuo ir diena .....
5. Pilietybė ..... tautybė .....
tikyba .....
6. Mokslo cenzas (kur, kada ir kurią mokyklą arba jos dalį baigėi, kuriuos mokslus labiausiai mėgai).....
7. Svetimų kalbų mokėjimas:
a) laisvai kalbu ir rašau .....
- b) laisvai kalbu, ...
- c) su žodyno pagalba .....
8. Specialybė (profesija) ir dabartinis užsiėmimas .....

9. Šeimos (tėvai, broliai, seserys, žmona, vaikai) sudėtis, amžius, gyvenamoji vieta, užsiėmimas, turtas .....

10. Kuriose organizacijose arba politinėse partijose dalyvavai ir dalyvauji, nuo kurio laiko ir kurias pareigas ėjai ir eini .....

11. Ar pasižadi nedalyvauti politinėse organizacijose ir partijose .....

Šių žinių tikrumą iškilmingai tvirtinu savo parašu.

(parašas)

(vieta)

19. ... metų mėn. ... d.

4 priedas

Karo mokyklos štampos

Pažymėjimas

Šiuo pažymiu, kad *Pranas, Jono s., Petroliūnas* iš *Panevėžio* apskr., *Pušaloto* valsč. (m.), *Skaistgirių* kaimo, *Panevėžio* apskrities komendanto parinktas į aspirantų kandidatų ir šio mėn. 10 d. atsiųstas į Karo Mokyklą. Tačiau tos mokyklos aspirantų ėmimo komisijos dėl *nesveikatos (Ligų ir kūno trūk. sąr. B § 3)* pripažintas aspirantų tarnybai netinkamu, šio mėn. 12 d. atleistas ir karinę prievolę turi atlikti bendra tvarka.

Stodamas apskrities naujokų ėmimo komisijon turi pateikti šį pažymėjimą, kuriuo patikrinama, kad ligi šio mėn. 14 d. nestojo ne dėl savo kaltės.

.....
Karo Mokyklos Viršininkas

.....
Adjutantas

A. V.

Pastaba. Vyriausybės žinios, 1933 m. liepos 21 d., Nr. 420, eil. Nr. 2914, p. 19–20.

1934 m. lapkričio 30 d. Respublikos Prezidentas A. Smetona paskelbė *Aspirantų tarnybos įstatymo* pakeitimą (Vyriausybės žinios, 1933 m. kovo 1 d., Nr. 420, eil. Nr. 2909).

Aspirantų tarnybos įstatymas buvo papildytas 171 str., kuris skelbia, kad atsargos leitenantai ir jaunesnieji leitenantai, baigę atitinkamą aukštąją mokyklą, gali būti priimami taikos metu į tikrąją karo tarnybą, į inžinerijos, ginklavimo, aviacijos,

topografijos, sanitarijos ir veterinarijos karininkų korpusus. Geodezininkai ir technikai, įgiję specialųjį aukštąjį išsilavinimą, išimtiniais atvejais gali būti priimami tik į topografijos ir ginklavimo karininkų korpusus. Šiems karininkams aukštesni laipsniai suteikiami Karininkų laipsnių įstatymo nustatyta tvarka (Vyriausybės žinios, 1934 m. lapkričio 30 d., Nr. 461, eil. Nr. 3226, p. 6).

1937 m. kovo 1 d. buvo paskelbti *Aspirantų tarnybos įstatymo* (Vyriausybės žinios, 1933 m., Nr. 420, eil. Nr. 2909; 1934 m., Nr. 461, eil. Nr. 3226) 12 ir 13 str. pakeitimai. Pagal 12 str. naują redakciją, aspirantai kariuomenėje turėjo tarnauti 15 mėn., įskaitant ir kandidatais ištarnautą laiką, mokytis nustatytą laiką, išlaikyti egzaminus ir atlikti kariuomenėje praktiką. Besimokantys Karo mokykloje aprūpinami kaip kariūnai, o tarnaujantys kariuomenės dalyse – kaip kareiviai.

13 str. nurodyta, kad aspirantai ir kandidatai į aspirantus, nebaigę aspirantų mokymo kurso, karo prievolę atlieka bendra tvarka (Vyriausybės žinios, 1937 m. kovo 1 d., Nr. 568, eil. Nr. 3948, p. 32).

1937 m. balandžio 30 d. krašto apsaugos ministras brg. gen. S. Dirmantas ir kariuomenės vadas gen. št. plk. S. Raštikis, remdamiesi Aspirantų tarnybos įstatymo 19 str. (Vyriausybės žinios, 1933 m. liepos 21 d., Nr. 420, eil. Nr. 2909, 1934 m. lapkričio 30 d., Nr. 461, eil. Nr. 3226, ir 1937 m. kovo 1 d., Nr. 568, eil. Nr. 3948), paskelbė naujas *Aspirantų tarnybos įstatymui vykdyti taisykles* (Vyriausybės žinios, 1937 m. kovo 1 d., Nr. 568, eil. Nr. 3948, p. 32), kuriose buvo reglamentuota šio įstatymo įgyvendinimo tvarka:

1 str. Į aspirantų tarnybą priimami asmenys, kuriems stojimo metais sukanka 18–29 m. ir jie yra baigę ne žemesnę kaip gimnazijai tolygią vidurinę ar aukštesniąją mokyklą.

2 str. Prašymai priimti į aspirantų tarnybą atitinkamiems komendantams pateikiami iki birželio 1 d.

Prie prašymo reikia pridėti:

1) išsilavinimo dokumentą arba notaro patvirtintą nuorašą, o tiems, kurie mokėsi užsienio valstybių mokyklose, – dar ir Švietimo ministerijos pažymėjimą, nustatantį jų mokslo cenzo atitiktį Lietuvos mokyklų reikalavimams,

2) gimimo metrikus arba notaro patvirtintą jų nuorašą,

3) savo ranka rašytą *curriculum vitae*,

4) savo ranka rašytas kandidato žinias, kurioms pateikti blankai gaunami apskričių ar Klaipėdos krašto komendantūrose,

5) jaunesniems kaip 21 metų – viršaičio, burmistro ar policijos patvirtintą tėvų arba globėjų leidimą stoti į aspirantų kursus,

6) vidurinių mokyklų paskutinės klasės mokiniai vietoje 1 punkte nurodyto mokslo cenzo dokumento prie prašymo gali pridėti jų lankomos mokyklos pažymėjimą, kad jiems leista laikyti baigiamuosius egzaminus. Mokslo cenzo dokumentą komendantui jie turi pristatyti ne vėliau kaip kandidatų parinkimo dieną.

3 str. Prašymai ir dokumentai, siunčiami stojant į aspirantų tarnybą, nuo žyminio mokesčio atleidžiami.

4 str. Aspirantų tarnybos įstatymo 6 str. nurodytos žinios komendantams atsiunčiamos iki birželio 25 d.

5 str. Kandidatai į aspirantus komendantūrose parenkami birželio 26–28 d. Į komendantūras sveikatos pasitikrinti kandidatai paskirtu laiku atvyksta ir namo grįžta savo lėšomis.

6 str. Kandidatų sveikatos tikrinti sanitarijos karininkus ar gydytojus komendantai kviečia Karinės prievolės įstatymo 44 ir 45 str. nustatyta tvarka. Laisvai praktikuojančiam gydytojui atlyginama pagal Karininkų atlyginimo įstatymo 54 str. (Vyriausybės žinios, 1931 m., Nr. 349, eil. Nr. 2392, p. 6–7).

7 str. Dėl kandidatų tinkamumo rikiuotei sprendžiama pagal Ligų ir kūno trūkumų sąrašą, sudarytą naujokų ir kareivių tinkamumui karo tarnybai nustatyti. Į naujokų sveikatos tikrinimo komisijas kandidatai nesiuunčiami.

8 str. Komendantai parinktų kandidatų sąrašus su 2 ir 4 str. nurodytais dokumentais ir Karinės prievolės įstatymo 103 str. nurodytais priimamaisiais lapais iki liepos 2 d. atsiunčia Karo mokyklos viršininkui.

9 str. Komendantų parinkti kandidatai liepos 5 d. turi savo lėšomis atvykti į komendantūras ir tą pačią dieną siunčiami į Karo mokyklą. Komendantas gali leisti kandidatams į Karo mokyklą vykti iš savo gyvenamų vietų. Šie kandidatai leidimais važiuoti geležinkeliais (garlaiviais) aprūpinami bendra tvarka.

10 str. Kandidatai, vykdami į Karo mokyklą, turi turėti pasus ar juos atitinkančius dokumentus, o į kariuomenę šaukiamojo ir vyresnio amžiaus kandidatai – dar ir įsirašymo į šaukiamųjų naujokų sąrašus arba karinės prievolės atlikimo ar jos atidėjimo liudijimus.

11 str. Atsargos ir apsaugos kariai į aspirantų tarnybą priimami bendra tvarka.

12 str. Norintieji stoti į aspirantų kursus tikrosios tarnybos kariai vietoj prašymų 2 str. nurodytu laiku nustatyta tvarka paduoda atitinkamus raportus ir prie jų prideda to paties str. 1–4 punktuose nurodytus dokumentus. Dalių vadai raportus su jų priedais, tarnybos bei sanitariniais lapais, atestacijomis ir pasais ar juos atstojančiais dokumentais iki birželio 15 d. siunčia Karo mokyklos viršininkui.

13 str. Karo mokyklos viršininko parinktus tikrosios tarnybos karius kandidatus jo paskirtu laiku dalių vadai komandiruoja į Karo mokyklą. Karo mokykloje šie kandidatai priimami bendra tvarka.

14 str. Parinkti kandidatai, paskirtu laiku neatvykę į komendantūras arba į Karo mokyklą, arba pagal Aspirantų tarnybos įstatymo 3 str. praradę teisę stoti į aspirantus, kandidatais nebelaikomi. Komendantai apie netekusius teisės būti aspirantais kandidatus praneša Karo mokyklos viršininkui.

15 str. Karo mokykloje aspirantus kandidatus į kariuomenę ima tos mokyklos viršininko paskirta aspirantų priėmimo komisija, susidedanti iš 3 karininkų, kurių vienas – komisijos pirmininkas. Tikrinant kandidatų sveikatos būklę, komisijoje dalyvauja ne mažiau kaip du Karo sanitarijos viršininko paskirti sanitarijos karininkai. Komisijos nutarimu kandidatų sveikata gali būti patikrinta ir karo ligoninėje.

16 str. Aspirantų priėmimo komisija dėl kandidatų į aspirantų tarnybą

priėmimo sprendžia balsų dauguma. Sanitarijos karininkai sprendžiamąjį balsą turi tik sveikatos būklės arba kūno sudėties klausimais. Balsams pasidalinus po lygiai, sprendimą nulemia komisijos pirmininko balsas.

17 str. Kariuomenėje kandidatų į aspirantus skaičių nustato ir jų skirstymą į specialybes bei mokymo planą tvirtina kariuomenės vadas. Į sanitarijos ir veterinarijos specialybes yra skiriami kandidatai į aspirantus, baigę ne mažiau kaip 8 medicinos ar veterinarijos fakultetų semestrus.

18 str. Į kariuomenę priimtų aspirantų kandidatų, išskyrus tikrosios tarnybos karius, tikrosios karo tarnybos pradžia laikoma priėmimo metų liepos 1 d.

19 str. Į kariuomenę nepriimti kandidatai į aspirantus gražinami namo, o tikrosios tarnybos kariai – į savo dalis. Šiems kandidatams 2 str. 1 ir 2 punktuose nurodyti dokumentai gražinami, o tikrosios tarnybos karių dokumentai ir žinios gražinamos juos atsiuntusiems dalių vadams.

20 str. Karo mokyklos viršininkas praneša atitinkamiems komendantams ir kariuomenės dalių vadams, kurie jų atsiųsti kandidatai yra priimti į aspirantų kursus, taip pat kurie ir dėl kokių priežasčių nepriimti arba neatvyko. Komendantai į aspirantus priimtus, bet karinės prievolės dar neatlikusius asmenis laiko ją atliekančiais ir dar neįrašytus įrašo į šaukiamųjų naujokų sąrašus.

21 str. Į Aspirantų kursus nepriimti kandidatai karinę prievolę atlieka bendra tvarka.

22 str. Karo mokyklos viršininkas, kai tai netrukdo karinei tarnybai, aspirantams ir jų kandidatams į aspirantus gali leisti stoti į civilines mokyklas, būti laikomais jų moksleiviais ir laikyti egzaminus.

23 str. Kariuomenės dalių vadai, gražindami į Karo mokyklą šiose dalyse naujokų mokymo programą išėjusius ir praktikos stažuotę atlikusius kandidatus į aspirantus ir aspirantus, mokyklos viršininkui siunčia kiekvieno iš jų tiksliai atestacijas ir pareiškia savo nuomonę dėl jų tinkamumo būti atsargos karininkais.

24 str. Aspirantai ir kandidatai į aspirantus, dėl sveikatos būklės pripažinti karo tarnybai netinkamais arba tinkamais tik ne rikiuotei, pagal Karinės prievolės įstatymo 114 str. 4 p. ar 115 str. iš kariuomenės atleidžiami. Atleidžiami tie, kurie tinka ne rikiuotei, atsižvelgiant į tikrojoje karo tarnyboje išstarnautą laiką, pagal Karinės prievolės įstatymo 121–124 str. skiriami į I rūšies atsargą arba į II rūšies apsaugą.

25 str. Aspirantus ir kandidatus į aspirantus, pripažintus aspirantų tarnybai netinkamais dėl nepažangumo moksle ar nedrausmingumo, Karo mokyklos viršininkas siunčia į atitinkamas rikiuotės dalis. Jie karinę prievolę atlieka bendra tvarka.

26 str. Aspirantų mokslas ir egzaminų rezultatai įvertinami ta pačia tvarka kaip ir kadro kariūnų. Nepažangiais moksle laikomi tie aspirantai, kurie neišlaiko daugiau kaip dviejų dalykų egzaminų arba bent vieno perlaikomo egzamino. Egzaminą antrą kartą gali būti leista laikyti tik tiems aspirantams, kurie jo neišlaikė ne dėl savo kaltės.

27 str. Aspirantus, išstarnavusius Aspirantų tarnybos įstatymo 12 str. nusta-

tytą laiką ir gerai atestuotus, bet neišlaikiusius egzaminų ar dėl kitos priežasties nepristatytus pakelti arba nepakeltus į karininkus, Karo mokyklos viršininkas gali pakelti į puskarininkius. Pakeltieji, pagal Karinės prievolės įstatymo 114 str. 3 p., išleidžiami į atsargą, o nepakeltieji – karinę prievolę atlieka šių taisyklių 25 str. nurodyta tvarka.

28 str. Karo mokyklos viršininkas Aspirantų tarnybos įstatymo 15 str. nurodytus egzaminus gali leisti laikyti tik buvusiems aspirantams, tebeatliekantiems tikrąją karo tarnybą. Kariuomenės vadas šiuos egzaminus gali leisti laikyti ir atsargos kariams.

29 str. Šių taisyklių 28 str. nurodyti egzaminai laikomi rugsėjo mėnesį Karo mokyklos viršininko paskirtomis dienomis. Norintys tuos egzaminus laikyti tikrosios tarnybos kariai raportus pateikia Karo mokyklos viršininkui nustatyta tvarka, o atsargos kariai – kariuomenės vadui per savo apskrities komendantą.

30 str. Kariai, kuriems leista laikyti 28 str. nurodytus egzaminus, Karo mokyklos viršininko numatytu laiku turi atvykti į mokyklą. Atitinkami kariuomenės dalių vadai ar apskričių komendantai Karo mokyklos viršininkui jo numatytu laiku atsiunčia tų karių tarnybos dokumentus ir atestacijas. Atsargos kariai egzaminų laikyti į Karo mokyklą atvyksta ir namo grįžta savo lėšomis ir išlaikymo mokykloje negauna.

31 str. Aspirantų tarnybos įstatymo 14 str. nurodytą ženklą Karo mokykla pagamina Krašto apsaugos ministerijos lėšomis ir pakeltiems į atsargos jaunesniuosius leitenantus duoda nemokamai¹.

32 str. Aspirantais ir kandidatais į aspirantus kariuomenėje tarnavę asmenys į tarnybos vietas, turėtas prieš įstojant į kariuomenę, grįžta Karinės prievolės įstatymo 13 str. nustatyta tvarka.

33 str. Aspirantų ir kandidatų į aspirantus šeimos šelpiamos pagal Karinę prievolę atliekančių vyrų neturtingoms šeimoms aprūpinti taisykles (Vyriausybės žinios, 1936 m. rugsėjo 28 d., Nr. 551, eil. Nr. 3836; 1937 m. vasario 18 d., Nr. 567, eil. Nr. 3935).

34 str. Aspirantų tarnybos įstatymui vykdyti taisyklės, paskelbtos „Vyriausybės žiniuose“, 1933 m. liepos 21 d., Nr. 420, eil. Nr. 2914, panaikinamos (LCVA, f. 384, ap. 1, b. 127, l. 40–42).

Kaip minėta, aspirantai kariuomenėje iki 1937 m. tarnaudavo 12, o vėliau – iki 15 mėnesių, įskaitant ir kandidatais ištarnautą laiką. Tuo laikotarpiu jiems buvo suteikiamas kariūnams numatytas išlaikymas, jie turėjo baigti atsargos jaunesniojo leitenanto laipsniui įgyti numatytą mokymosi programą, išlaikyti egzaminus ir

¹ Įsakymu kariuomenei buvo nustatytas *Aspirantų kursų baigusiems ženklas*. Aprašyme jis išsamiai apibūdintas: „Ženklas plieninis, blizgantis, gaubtas, pritvirtintas ant laurų vainiko. Ženklo viduryje pridėdama sidabrinė Vytis raudonos emalės fone. Ženklo apačioje pridėdama aukso spalvos monograma „AS“, kurios viršuje pridėdama aukso spalvos šešiakampė žvaigždutė. Viršuje iš kairės – Aspirantų kursų įsteigimo metai (1926), o iš kairės – mėnuo ir diena (VIII. 17). Apačioje iš kairės išgraviruojami kursų baigimo metai, o iš dešinės – baigimo laida.“ Įsakymas kariuomenei Nr.19, Kaunas, 1938 m. kovo 16 d., LCVA, f. 384, ap. 1, b. 131, l. 49.

atlikti praktiką. Pavyzdžiui, penktos aspirantų laidos (1930 m.) mokymo plane rikiuotei buvo skirta 65 val., instruktavimui (šaudymo, grandies, kautynių mokymo, durtuvų kovos, grupinių užsiėmimų su įvairiais pabūklais) – 60 val., parengiamiesiems šaudymo koviniais šoviniai (iš šautuvų, lengvųjų ir sunkiųjų kulkosvaidžių) pratimams – 54 val., taikomajai taktikai (kautynių skyriaus, būrio ir kuopos) – 72 val., taktikai: pėstininkams – 45 val., artilerijai – 10 val., kavalerijai – 8 val., aviacijai – 8 val., pasirengimui cheminiam karui – 10 val., artilerijai – 30 val., topografijai – 28 val., fortifikacijai – 48 val. (pėstininkams – 18, inžinerijos būriams – 30 val.), ryšiams – 52 val. (pėstininkams – 22, inžinerijos būriams – 30 val.), šaudybai – 20 val., teoriniam ir praktiniam susipažinimui su ginklais – 60 val. (šautuvas, granatos, revolveriai – 7 val., kulkosvaidžiai: teorija – 28 val., praktiniai užsiėmimai – 8 val., minosvaidžiai: teorija – 20 val., praktika – 8 val., supažindinimas su šarvuočiais ir tankais – 5 val.), kariuomenės organizavimui ir ūkiui – 20 val., karo teisei – 10 val., karo higienai – 12 val., statutams – 48 val.: Vidaus – 8 val., Drausmės – 6 val., Įgulos – 6 val., Šaudymo – 10 val., Lauko – 18 val., pokalbiams įvairiais drausmės, psichologijos, auklėjimo ir kt. klausimais – 8 val., gimnastikai ir sportui – 130 val., rikiuotės dainų mokymui (2 val. per savaitę) – 20 val. Praktikai (taktika ir Lauko statutas, topografija, fortifikacija, ryšiai, šaudymas), atliekamai daliniuose, pėstininkų būriams buvo skirtos 42 dienos, inžinerijos būriams – 25. Buvo laikomi taktikos ir Lauko statuto, artilerijos, topografijos, fortifikacijos, šaudymo ir Šaudymo statuto, ryšių, ginklų, kariuomenės organizavimo ir ūkio, visų statutų egzaminai (LCVA, f. 1451, ap. 2, b. 24, l. 3–4).

Atsargos jaun. ltn. Dovinietis 1932 m. apie aspirantų praktiką „Karde“ rašė:

„Iš kariūnų aspirantų trumpo tarnybos laiko trys mėnesiai skiriami teorijos žinių praktiškam pritaikymui ir duodama progos praktiškai išmokti ir parodyti mokėjimą vadovauti būriui. Nemaža kam iš karto sunku vadovauti būriui, todėl pradedama nuo skyriaus ir tik po to einama prie būrio.

Išlaikę egzaminus ir gavę geras atestacijas už stažo atlikimą, kariūnai aspirantai pakeliami į ats. jaun. ltn., nors per tuos 3 mėnesius stažo kai kurie jų negavo vadovauti būriui. Man pačiam teko išeiti tajį stažą. Taigi teko matyti tokių, kurie visą laiką buvo skyrininkais ar net jų padėjėjais.

Todėl nėra ko stebėtis, jei iš ats. jaun. ltn. atsiras nesugebančių vadovauti būriui. Tat, kaip jie tas pareigas eis, jei kils reikalas.

Ats. jaun. ltn. parengimas valstybei nepigiai kainuoja, todėl turi būti dedamos visos pastangos, kad visi turėtų progos įgyti būrio vadovavimo įgudimo ir kad atestacijos būtų duodamos už faktišką būrio vadovavimą, kad tik už vadovavimą gavę geras atestacijas būtų keliami į ats. jaun. ltn. Nes priešingai, kai bus reikalas, gali tekti skaudžiai nusivilti.

Taip pat ats. jaun. ltn. vėliau tektų patikrinti, kiek jie savo tarnybą žino, ar neatsiliko, nepamiršo įgytų žinių.“ (Kardas, 1932, Nr. 7 (39), p. 108)

Pradedant VII laida, aspirantų tarnybos pradžią ir pabaigą imama derinti su kitų Lietuvos mokyklų mokslo metų pradžia ir pabaiga, kad tarnybą baigę jaunieji

karininkai galėtų laiku registruotis studijuoti universitete ir kitose aukštosiose mokyklose, kuriose mokslas prasidėdavo rugsėjo 15 d. VII–XII aspirantų laidos buvo išleistos 1932–1937 m. rugsėjo 15 d. VII laidą baigė 240, VIII – 187, IX – 144, X – 132, XI – 212, XII – 254, XIII – 239 (1938 m. rugsėjo 27 d.), XIV – 246 (1939 m. rugsėjo 19 d.) aspirantai.

Kandidatai į šių laidų aspirantus buvo priimami į Karo mokyklą nuo rugsėjo vidurio, išleidus ankstesnę laidą. XII laidos I aspirantų kuopą sudarė pėstininkai, II aspirantų kuopos pirmą būrį – inžinerijos, antrą – artilerijos specialybės karininkai. Tai buvo didelis indėlis stiprinant Lietuvos atsargos karininkų gretas. 1937 m. kariūnų laida nebuvo išleista, nes Karo mokykla persitvarkė įvedusi trejų mokslo metų kursą, todėl kita kariūnų laida buvo išleista tik 1938 m. gegužės 12 d.

Atranka į kariūnus aspirantus buvo tokia pat griežta, kaip ir į kadro kariūnų laidas. Aspirantų mokymas ir auklėjimas iš esmės nė kiek nesiskyrė nuo kadro kariūnų mokymo ir auklėjimo, tik aspirantų mokymo plane ypač pabrėžta specializacija. Paprastai buvusių aspirantų į kadro karininkų tarnybą nepriimdavo, tačiau buvo ir išimčių. 1934 m. vasarą po nepavykusio vadinamojo voldemarininkų pučo iš kariuomenės į atsargą buvo išleista didelė karininkų grupė. Šiai spragai užpildyti Karo mokykloje buvo organizuoti atsargos karininkų kursai baigusiems aspirantų laidas.

Pagal 1935 m. liepos 3 d. paskelbtą įstatymą atsargos jaunesnieji leitenantai galėjo būti priimti į aktyviają karo tarnybą, baigę 10 mėnesių kursus, kurie buvo įsteigti Karo mokykloje. Jame sakoma, kad kursai išleidžia vieną karininkų laidą (1 str.). Priėmimo į kursus sąlygas, karininkų skaičių, laiką ir tvarką nustato kariuomenės vadas (2 str.). Atsargos jaunesnieji leitenantai, besimokydami kursuose, drausmės ir aprūpinimo atžvilgiu prilyginami kariūnams (3 str.). Priimtiems į aktyviają karo tarnybą jaunesniojo leitenanto laipsnio vyresniškumas nustatomas nuo kursų baigimo dienos. Baigusieji kursų „pirmąja rūšimi, gauna 10 mėnesių vyresniškumo“ (4 str.). Priimtieji į aktyviają karo tarnybą gauna 1500 litų pašalpą aprangos reikmenims įsigyti (5 str.). Šiam įstatymui vykdyti krašto apsaugos ministras išleidžia taisykles (6 str.).

Įsakymą pasirašė Respublikos Prezidentas A. Smetona ir ministras pirmininkas J. Tūbelis (Vyriausybės žinios, 1935 m. liepos 3 d., Nr. 487, eil. Nr. 3403, p. 4).

Po 10 mėnesių mokymo, 1936 m. gegužės 10 d., buvo išleista specialioji laida, ją baigę 103 karininkai buvo paskirti į dalis (LCVA, f. 384, ap. 123, l. 49–50).

Iki 1936 m. karo prievolė buvo atidedama studentams, kol jie baigs studijas, ir kitais nustatytais atvejais. Tačiau, kylant karo grėsmei, paaštrėjus santykiams su Vokietija, ši privilegija buvo atšaukta ir karo prievolę reikėjo atlikti bendra įstatymo nustatyta tvarka.

4. Atsargos karininkų rengimo problemos

Lietuvos karininkija nuolat rūpinosi atsargos karininkų rengimu. Antai 1934 m. lapkričio 19 d. Lietuvos kunigaikščio Vytenio 9-ojo pėstininkų pulko karininkų ramovėje vykusiame Marijampolės apskrities atsargos karininkų suvažiavime generalinio štabo mjr. K. Dulksnys, skaitydamas paskaitą „*Atsargos karininkų uždaviniai*“, pažymėjo, kad „kiekvienas turim gerai suprasti savo pareigas tėvynės gynimui. Neturime manyti, kad visa tai galima sutvarkyti įstatymų keliu, nes vienu įstatymu saugumas dar nelaiduojamas, jeigu pati tauta šiam sunkiam uždaviniui nebūna parengiama. Tautos pasirengimas gintis nuo užpuoliko dažniausiai pareina nuo jos dvasios, jos išauklėjimo, tatau negalima pasiekti nei karine tarnyba, nei trumpu prieškariniu auklėjimu.

<...>Jau nuo pat mažens jaunajai kartai turi būti įskiepijama, kad, norint nepriklausomiems gyventi, reikia mokėti nepriklausomybę gintis ne tik žodžiu bei kasdieniu darbu, bet ir ginklu. <...> Žinoma, atsargos karininkai negali tenkintis vien tik karišką spaudą sekdami, nes šiuo būdu labiau platinamos tik teorinės žinios, o praktiškoms žinioms papildyti turi būti aplinkybių, kuo panašesnių į karo, tai yra protarpiais reikalingos sistemingos praktiško pobūdžio studijos ir praktiškas žmonių vadovavimas. Taigi kokių būdu to sistematingumo galima pasiekti? Kaip gi pasiekti, kad teorija ir praktika nuolat viena antrą papildytų ir atsargos karininkai visą laiką jaustų kariuomenės mokymo ir jos pažangos pulsą?

Vadinasi, reikia dviejų papildomųjų kelių: a) atsargos karininkų šaukimas kartoti ir b) atsargos karininkams rengiami kursai. Vienas ir antras keliai būtinai reikalingi, nes jie vienas antrą papildo. Kursai duoda karininkui sistematizuotų teoriškai praktiškų žinių, o per kartojamuosius šaukimus tos žinios išbandomos, sprendžiant taktikos uždavinius su žmonėmis lauke“ (Kardas, 1934, Nr. 1 (178), p. 15).

Taigi, atsargos karininkų mokymo ir tobulinimo klausimas vis dar nebuvo galutinai išspręstas. Anoniminis autorius 1935 m. „*Karde*“, dalindamasis mintimis, kurias išgirdo viename apskrities atsargos karininkų metiniame suvažiavime, pateikė pasiūlymų, kurie, jo nuomone, galėtų padėti šią problemą išspręsti.

Autorius rašo, kad būsimejame kare kovoti teks visai tautai. Todėl šios kovos sėkmė, be tinkamo karinio pasirengimo, priklausys ir nuo tautos ginkluotųjų pajėgų kokybės, kuri privalo apimti ne vien tik aukštus moralinius ir dvasinius dalykus, bet lygiai taip pat ir visais atžvilgiais tinkamą karinį pasirengimą ir išsilavinimą. Ginkluotųjų pajėgų pagrindas buvo ir bus karininkai. Būtiniosios tarnybos karininkai sudaro mažumą, o atsargos karininkai – daugumą. Palankiomis sąlygomis jų santykis paprastai būna 1:4.

Tuo metu Lietuvos kariuomenės atsargos karininkų nežymią dalį sudarė į atsargą išėję būtiniosios tarnybos karininkai, o vyraujanti dauguma buvo atsargos jaunesnieji leitenantai, baigę aspirantų kursus.

Šiame straipsnyje jis teigia: „Manau, nebetoli jau tas laikas, kai mūsų karininkų atsargą sudarys vien tik pastaroji grupė. Tokio fakto akivaizdoje aiškiai iškyla

reikalas jau taikos metu kelti ats. j. leitenantus į sekančius laipsnius (ne vien tik į lt., kaip tai dabar praktikuojama, bet ir į kapitono), tariant, jau dabar susirūpinti tinkamų kandidatų atrinkimu sudarant atitinkamas laipsniui gauti sąlygas ir reikalavimus. Turint pakankamą ats. j. leitenantų skaičių yra visiška galimybė (ir būtinas reikalas) jau dabar parengti tinkamus kuopų, baterijų vadus, kitaip tai reikės daryti pirmomis karo veiksmų dienomis, t.y. aplinkybėmis, kada toks pareigūnų skyrimas jų tinkamumo atžvilgiu turės neišvengiamą pripuolamumo pobūdį.“

To meto atsargos karininkų civilinį gyvenimą buvo galima apibūdinti trejopai:

1. Dauguma atsargos karininkų, palikę kariuomenę, grįžo prie savo buvusio užsiėmimo: žymi jų dalis liko žemės ūkyje, nemažai jų, plačiai pasiskirstęs po visą Lietuvą, dirbo valdžios ir savivaldybės įstaigose (be atsargos karininkų, tęsiančių mokslus aukštosiose mokyklose). Jie, paskendę kasdieniuose rūpesčiuose, jokių ryšių su kariuomene nepalaiko.

2. „Manau nesuklysiu pasakęs, kad didesnės ats. karininkų dalies materialinės sąlygos toli gražu nėra pavydėtinos.“ Reikia turėti galvoje, kad tai gana reikšminga aplinkybė, kai išgirsti priekaištų, jog atsargos karininkai neprenumeruoja karinės spaudos.

3. Pagal gyvenamąją vietą visus atsargos karininkus galima suskirstyti į dvi grupes: a) gyvenančius miestuose, miesteliuose, kuriuose nuolat dislokuotos kariuomenės dalys, – jiems galima priskirti ir tuos atsargos karininkus, kurie gyvena netoli karinių dalių ir gali bet kada lengvai jas pasiekti; b) gyvenančius vietovėse, kuriose nėra kariuomenės dalių.

Būsimieji karininkai, besimokydami aspirantų kursuose, įgydavo pakankamai bent teorinių žinių. Situacija visai pasikeisdavo, kai baigęs kursų karininkas būdavo išleidžiamas į atsargą. Tada palyginti brangi karinė periodinė spauda nebuvo skaitoma (sekama). Neatnaujinamos aspirantų kursuose įgytos žinios kasmet seko. Atsargos karininkų sąjunga mokymo srityje, be atsitiktinių, dažniausiai bendresnio pobūdžio paskaitų, nieko padaryti negalėjo. Poligone retai buvo vedamos pratybos. Dėl didelio atsargos karininkų, atvykstančių į vieną dalinį, skaičiaus, trumpo pratybų laikotarpio, o svarbiausia – dėl visai menko (tikriau – jokio) vadovavimo stažo ir praktikos tai neduoda tiek naudos, kiek turėtų ir galėtų duoti, esant palankesnėms sąlygoms.

Straipsnio autorius daro išvadą, kad „visos ats. karininko žinios bei patyrimas įgyjamas tik asp. kursuose ir būtinosios tarnybos metu, palikęs gi kariuomenės eiles, jo tolimesnis karinis rengimas, kad ir pagrįstas geru noru, paprastai turi sustoti, dažniausiai žengia atgal“.

Autorius pateikia kelis konkrečius pasiūlymus, kurie pirmiausia susiję su pėstininkų korpuso atsargos karininkų rengimu, tačiau jie be žymesnių pakeitimų būtų visiškai priimtini artileristams, taip pat kitų korpusų karininkams. Jis siūlo steigti dviejų pakopų kursus: 1) atsargos karininkai, kurie gyvena įgulose arba netoliese, tolesnį karinį tobulinimą galėtų sėkmingai tęsti aktyviai dalyvaudami tos įgulos (dalinio) karininkų žiemos, vasaros ir apskritai visų metų mokymuose, prižiūrint įgulos viršininkui (dalinio vadui), o visą atsargos karininkų mokymo tvar-

kymą tektų pavesti tos įgulos vienam karininkui; 2) kitiems atsargos karininkams, kuriems įgula sunkiai pasiekiamą, tektų mokytis vadinamuosiuose namų kursuose.

Projekto esmė – atsargos karininkai, kurie dėl įvairių priežasčių negali nuolat dalyvauti artimiausio karinio dalinio mokyme, kai kuriuos karybos dalykus galėtų mokytis namuose – susirašinėdami. Autoriaus nuomone, geriausia būtų, kad atsargos karininkams tobulinti programą parengtų Kariuomenės štabas, nes tai visą mokymą suvienodintų ir užtikrintų jo pastovumą, o programą toliau sukonkretintų divizijų štabai (ginklų rūšių ir tarnybų viršininkai): programa apimtų išimtinai taikomuosius taktikos pratimus, minimaliai supažindinant su teorija (būtent tiek, kad karininkai suprastų ir paaiškintų konkretų pratimą). Taikomieji taktikos pratimai būtų dviejų rūšių: namų (kambario) ir lauko. Nagrinėjamas objektas – būrio, kuopos veiksmai svarbesnėse ginamųjų, stabdomųjų, puolamųjų ir kitų kautynių fazėse. Visas kursas būtų išeinamas per dvejus metus.

Kariuomenės štabo sudarytą ir divizijų vadų (ginklų rūšių viršininkų) detaliuotą mokymo programą būtų pavesta įgyvendinti pulkų vadams, įgulų viršininkams. Siūlomas mokymo būdas būtų pagrįstas išimtinai pačių atsargos karininkų gera valia ir sąmoningumu („pašaukimo supratimu“).

Karininkų atsarga, atsižvelgiant į karo pradžioje iškiliančius reikalavimus, yra gynybinio pobūdžio ir jau dabar diferencijuota, t. y. dar taikos metu reikia parengti tinkamus asmenis kuopų vadų pareigoms ir juos pakelti į leitenantus, eventualiai – į kapitonus. Kandidatai visais atžvilgiais privalo atitikti keliamus reikalavimus ir savo tinkamumu bei kvalifikacija prilygti būtiniosios tarnybos karininkams. Todėl aukštesniam laipsniui gauti nepakanka vienu, kad ir sėkmingai atliktų poligone, mokymų. Sąlygos kitam laipsniui gauti turėtų būti žymiai sunkesnės, kad labiau atsiskleistų kandidato, kaip vado, tinkamumas. Atsargos karininkų, siekiančių įgyti aukštesnį laipsnį, rengimosi, tobulinimosi eiga būtų tokia: dveji vieni po kitų dvejų metų namų kursai (atlikti artimesnėje įguloje), bent vieni mokymai poligone, egzaminai, atitinkamas rikiuotės stažas. Karinė spauda, sprendžiant šį klausimą tam tikromis sąlygomis, gali suvaidinti labai žymų teigiamą vaidmenį. Kad karinė spauda būtų plačiai prieinama, reikia ją atpiginti (Kardas, 1935, Nr. 12 (241), p. 321–326).

Mjr. A. Bartkus 1937 m. „*Mūsų žinyne*“ paskelbtame straipsnyje „*Atsargos karininkų parengimo klausimu*“, apžvelgęs Rusijos, Vokietijos ir kitų valstybių iškarinę ir to meto patirtį rengiant atsargos karininkus, pateikė konkrečius pasiūlymus, kaip reikėtų tobulinti kariūnų aspirantų tarnybą. Vien tik būtiniosios tarnybos laiko kariūnams aspirantams pailginimas nepadės, nes yra ir rimtesnių jų prasto pasirengimo priežasčių. Svarbiausios iš jų: a) per daug plati ir ne visai pritaikyta gyvenimui kariūnų aspirantų mokymo programa; b) per mažas karininkų Karo mokykloje skaičius ir c) per trumpa jų stažuotė daliniuose.

Pagal naująją Aspirantų tarnybos įstatymą, kariūnų aspirantų tarnyba kariuomenėje kiekvienais metais turėjo prasidėti liepos 1 d. ir trukti 15 mėnesių, t. y. iki kitų metų spalio 1 d. Autorius siūlė kariūnų aspirantų tarnybos laiką paskirstyti taip:

Pirmas laikotarpis: trys mėnesiai – nuo liepos 1 d. iki spalio 1 d. – pagrindi-

nis eilinio parengimas rikiuotės daliniuose.

Antras laikotarpis: septyni mėnesiai – kariūnų aspirantų mokymas Karo mokykloje.

Trečias laikotarpis: penki mėnesiai – stažuotė daliniuose, dalyvavimas atsarginių mokyme, rudens manevrai.

Pabrėžta, kad būtų galima sėkmingai vadovauti kareiviams kautynėse, reikia gerai juos pažinti. Tam pasiekti geriausias būdas – bendras su kareiviais gyvenimas kareivinėse. Nuo to ir turi prasidėti būsimojo atsargos karininko rengimas. Labai svarbu, kad kariūnas aspirantas pažintų kareivių ir dalinių gyvenimą dar prieš stodamas į Karo mokyklą. Dėl kariūnų aspirantų trumpos būtinosios karo tarnybos jų pradinei tarnybai daliniuose visiškai užtektų skirti tris mėnesius. Per tą laiką kariūnai aspirantai turėtų daliniuose išeiti pagrindinį kovotojo parengimo ir skyriaus mokymo kursą. Kariūnų aspirantų išsilavinimas ir jų paruošimas mokyklose visiškai leidžia šį tikslą pasiekti.

Autorius kelerius metus iš eilės lankydamasis poligone pastebėjo, kad ten atsargos karininkų mokymas „šlubuoja“, ir nurodė šias priežastis:

1. Poligone patys rikiuotės karininkai mokėsi, todėl jiems beveik nelikdavo laiko rūpintis atsargos karininkais. Dėl to ypač poligono taktikos pratybos kartais panašėdavo į egzaminus rikiuotės karininkams.

2. Atsargos karininkai buvo prastai parengti, jų dažnai netinkamas vadovavimas neigiamai veikė kareivių mokymą ir kartu griovė karininkų autoritetą. Todėl dalinių vadai labai nenoriai skirdavo atsargos karininkus būrių vadais – dažniausiai pastarieji likdavo žiūrovais.

3. Dėl mažo manevrinių dalinių poligone skaičiaus pasitaikydavo, kad viename būryje kartais būdavo net penki atsargos karininkai, neskaitant rikiuotės karininkų. Tad kilo klausimas, kiek poligone atsargos karininkai turėjo progų vadovauti.

Buvo ir daugiau priežasčių.

Todėl autorius teigė, kad pakaktų, jog kariūnai aspirantai savo būtinosios tarnybos metu tik dalyvautų kareivių mokyme poligone. Atsargos karininkus reikėtų šaukti į pakartotinius mokymus nuolatiniuose stovyklose tuo metu, kai daliniuose būna daugiausia manevrinių dalinių. O tai būdavo ankstyvą rudenį ir žiemos pabaigoje, ypač atsargos kareivių pakartotinių mokymų metu. Tuomet atsargos karininkai būtų turėję daugiau progų vadovauti, o tai jiems ir buvo svarbiausia. Be to, pakartotinius mokymus būtina reikėtų pratęsti nuo keturių iki šešių savaičių.

Naudingiausia būtų buvę šaukti į pratybas atsargos karininkus porą savaičių prieš atsargos kareiviams atvykstant į dalinius ir išleisti po pratybų kartu su jais. Tuo tikslu reikėjo atsargos karininkų pratybas dviem savaitėmis pratęsti. Nauda iš to būtų buvusi didelė. Atsargos karininkai per pirmas dvi savaites būtų galėję iš anksto pasirengti būrio vado pareigoms ir, atvykus atsargos kareiviams, sėkmingai šias pareigas eiti. Dėl didesnio karininkų skaičiaus ir atsargos kareivių mokymas būtų pagerėjęs.

Kad atsargos karininkai būtų tinkamai įvertinti ir kad jų mokymas per kari-

nes pratybas vyktų nuosekliai, jie turi visas karines pratybas atlikti toje dalyje, kur tarnavo būdami kariūnais aspirantais. Tai reikėjo turėti galvoje jau skiriant juos į pulkus kariūnais aspirantais. O daliniuose rašomos atsargos karininkų atestacijos neturi jokios reikšmės, nes per keturias savaites pažinti naują žmogų, kai yra daug kito darbo, neįmanoma. Tai pasakytina ir apie aukštesnio laipsnio suteikimą atsargos karininkams (Mūsų žinynas, 1937, Nr. 6 (147), p. 643–663).

Tarpukario Lietuvos kariuomenės vadovybė stengėsi padėti atsargos karininkams tobulinti savo karybos žinias ir įgūdžius, stiprinti ryšius su kariuomene. Anot tuomečio kariuomenės vado brg. gen. S. Raštikio (1937 m. gruodžio 7 d.), „reikia, kad ir patys atsargos karininkai plačiau tąja pagalba pasinaudotų, nes iki šiol, su apgailestavimu tenka konstatuoti, toli gražu ne visi galintieji ją naudojami. Iš turimų faktų karo vadovybei yra susidaręs įspūdis, kad atsargos karininkų didžiumos indiferentiškumas pareina ne tiek nuo medžiaginio (materialinio) pobūdžio priežasčių, kiek nuo stokos noro ir impulso dirbti“ (Kariūnas, 2016, Nr. 3 (130), p. 40).

Gen. št. kpt. J. Jodauga 1938 m. rašė:

„Atsargos karininkų parengimas iš esmės taip pat pagrįstas tuo pat metodu, kaip ir tikrosios tarnybos karininkų mokymas, tačiau palyginti trumpas mokymo laikas neleidžia jo viso ir pilnai pritaikyti aspirantams.

Įgytas teorines žinias Karo mokykloje aspirantai turi progos pritaikyti praktiškai stažo metu, ir tuo būdu kursas išeinamas užbaigta.

Baigusieji vidurinę mokyklą vyrai, taigi būsimieji visuomenės veikėjai, organizacijų, sąjungų vadai, būsimieji mokytojai, gydytojai, inžinieriai, agronomai, ūkininkai, valdininkai ir kitokie priaugančios kartos vadovai, išeina dar ir antrąją mokyklą. Ši mokykla neskiria jaunuolių nei kilmės, nei turto atžvilgiu. Neišsiskiria jie šioje mokykloje nė savo drabužiais, nedaroma jiems išimčių ir patarnavimų. Ir ūkininko sūnus, ir miestietis, ir turtingų, ir mažiau pasiturinčių tėvų sūnus čia negauna jokių lengvatų. Kiekvienas turi savo ginklus vienodai gerai prižiūrėti, gautąjį turtą saugoti, pats savo batus valyti, pats savo lovą kloti; tarnų čia niekas neturi. Maistas visiems tas pats. Karo mokykloje gyvenimo tvarka visiems lygiai būtina, drausmė taip pat nedaro išimčių ir vienodai griežta tiek baigusiam gimnaziją jaunuoliui, tiek bebaigiančiam universitetą studentui; jei kuris prasikalsta, ta pati bausmė tenka ir aukšto valdininko, ir nežymios padėties tėvų sūnui.

Šioje mokykloje pagyvenę jaunuoliai pajunta drausmės esmę ir reikšmę; tarnyba ir pareigos išugdo jų savarankiškumą; mankšta, lauko pratimai, žygiai užgrūdina juos, o visa tai kartu paėmus – paruošia būsimąjį vadą, kuris prireikus ir bus pašauktas vadovauti.“ (J. Jodauga, 1990, p. 80–81)

Dėstomų dalykų sąrašas buvo panašus į kadro kariūnų programą, tik dėl riboto laiko visi jie buvo dėstomi sutrumpinti, o nepagrindiniai, pvz., šokiai ir pan., iš viso nedėstomi. Lauko pratybos ir uždavinių sprendimas lauke (eksperimentinė taktika) vyko nuolat, nepriklausomai nuo oro sąlygų.

Rytinę mankštą, pradinį mažų dalinėlių rikiuotės mokymą vedavo vienintelės tuo metu kadro kuopos kariūnai. Šeštadienio rytą vykdavo bėgimas ilgesniu atstu-

mu – į Napoleono kalną ar kur kitur. Tas bėgimas būdavo vadinamas „maratonu“. Žiemą rytinė mankšta kai kada vykdavo gimnastikos salėje naudojant įrankius.

Pavasariį prasidėdavo dėstyčių dalykų egzaminai. Jie baigdavosi maždaug gegužės pabaigoje, kai kariūnai ir kariūnai aspirantai buvo išskirstomi į kariuomenės pulkus ir kitas dalis stažuotei atlikti. Ryšininkai buvo siunčiami į ryšių batalioną Šančiuose ir ten paskirstomi: turintieji muzikinę klausą – į radijo, kiti – į telefono-telegrafo kuopą. Kuopose jie mokėsi atitinkamuose savo specialybės kursuose, susipažindavo su ryšių priemonėmis ir mokėsi jas naudoti tiek klasėje, tiek lauke. Po apie mėnesį trukusio mokymo aspirantai žygiuodavo į poligoną ir ten praleisdavo apie pusantro mėnesio. Po to batalione išlaikydavo nustatytus specialybės egzaminus ir rugpjūčio pabaigoje ar rugsėjo pradžioje grįždavo į Karo mokyklą.

Karo mokykloje jiems dar buvo skaitoma keletas paskaitų, pvz., apie karo teisės pagrindinius dėsnius ir pan., jie buvo mokomi veiksmų su kardu, rengdamiesi išleistuvių paradui, kartodavo tankinės rikiuotės veiksmus. Baigusiems mokslus atsargos jaunesniesiems leitenantams Respublikos Prezidentas kardų neteikdavo. Tik pradėdant XIII laidą išleidžiami aspirantai gaudavo specialų prie uniformos tvirtinamą ženklą, kuriame buvo išgraviruotas laidos numeris. Gražinę į sandėlį turėtus valdiškus daiktus, išleidžiamieji gaudavo atitinkamą pažymėjimą ir turėdavo tuoj pat užsiregistruoti savo apskrities karo komendantūroje.

Atsargos karininkai būdavo šaukiami į pakartotinius mokymus ir kursus, po kurių galėjo būti suteikiamas aukštesnis laipsnis iki kapitono imtinai (V. Statkus, 1986, p. 680–681).

5. Sovietinė okupacija ir atsargos karininkų rengimas

Iki Lietuvos okupacijos 1940 m. Karo mokykla išleido 14 aspirantų laidų, parengė 2585, o įskaitant ir XV laidą – 2869 atsargos karininkus (1688 pėstininkų, 338 artilerijos, 212 inžinerijos, 16 veterinarijos, 58 aviacijos, 43 sanitarijos, 84 pionierių, 39 automobilininkų, 99 ryšių, 4 topografijos, 175 kavalerijos, 10 geležinkelinių, 100 ginklavimo, 3 aviacijos pėstininkus). Tai labai sustiprino Lietuvos gynybinį potencialą (žr. 2 lentelę).

Atsargos karininkų rengimas 1926–1940 m.

Karo mokyklos aspirantų laidos baigimo metai (LR Prezidento aktu, krašto apsaugos ministro įsakymų paskelbimo data)	Pėstininkų	Artilerijos	Inžinerijos	Veterinarijos	Aviacijos	Sanitarijos	Pionierių	Automobilininkų	Ryšių	Topografijos	Kavalerijos	Geležinkelininkų	Ginklavimo	Aviacijos pėstininkų	Iš viso
I laida 1927 02 17	14														14
II laida 1927 12 28	32	14													46
III laida 1929 02 23	72		14												86
IV laida 1929 11 24	66		12	3											81
V laida 1930 12 13	168		50		10	1									229
VI laida 1931 11 04	372	46		1	7	3	15	9	19	3					475
VII laida 1932 09 16	153	23				2	15		16		31				240
VIII laida 1933 09 15	70	33		2		3	15		18		36	10			187
IX laida 1934 09 15	44	28		2	1	1	17		13		38				144
X laida 1935 09 15	41	22			1	7	11	10	14	1	22		3		132
XI laida 1936 09 15	106	37	2	4	7	5	11	20	19				1		212
XII laida 1937 09 15	130	48	52	3	6	8							7		254
XIII laida 1938 09 27	118	43	41		4	6							27		239
XIV laida 1939 09 19	136	44	18	1	11	6							30		246
XV laida 1940 10 02	166		23		11	1					48		32	3	284
Iš viso	1688	338	212	16	58	43	84	39	99	4	175	10	100	3	2869

Pastaba. Lietuvos kariuomenės karininkai 1918–1953, t. 3, p. 354–355.

Vertinant atsargos karininkų rengimą galima tvirtinti, kad kariuomenei buvo parengtas pakankamas karininkų rezervas, suteikiantis galimybę krizės atveju tikrosios tarnybos karininkų skaičių padidinti daugiau kaip dvigubai. Kita vertus, naujam režimui pasinaudojus Karo mokyklos baze, rengiant tokį gausų specialistų būrį, buvo patogu daryti ideologinį poveikį, kuris turėjo duoti ir atitinkamus rezultatus įtvirtinant tautininkų ideologiją visuomenėje. Kaip pavyzdį čia galima

paminėti tai, kad 1935 m. Kauno miesto savivaldybėje dirbo net 32 atsargos kari-ninkai, einantys įvairiausias pareigas – nuo raštininko iki skyriaus vedėjo. Tiesa, net pats miesto burmistras A. Merkys ir viceburmistras S. Rusteika buvo atsargos pulkininkai. Pažymėtina, kad Vytauto Didžiojo universiteto (VDU) Humanitarinių mokslų fakulteto vyresnysis asistentas istorikas A. Šapoka buvo atsargos jaunesny-sis leitenantas, 1930 m. baigęs V aspirantų laidą (J. Vaičenonis, 2003, p. 44–46).

XV aspirantų laidą užklupo sovietinė okupacija. 1940 m. liepos 17 d. krašto apsaugos ministro div. gen. V. Vitkausko, kariuomenės vado brg. gen. F. Baltušio-Žemaičio ir politinio vadovo J. Macijausko įsakyme Liaudies kariuomenei Nr. 94 reikalaujama liepos mėn. į Karo mokyklą kandidatais į aspirantus priimtus tikrosios karo tarnybos karius tuojau pat gražinti į dalinius, iš kurių jie atvyko, o visus kitus iš karo tarnybos paleisti namo (LCVA, f. R–222, ap. 1, b. 7, l. 193).

Remiantis šio įsakymo 1 str., iš 34 kandidatų liepos 19 d. 23 buvo gražinti į dalinius, o 11 (liktiniai) paleisti namo. Liepos 5–6 d. 39 kandidatai į aspirantus, atsiųsti į Karo mokyklą iš dalinių, liepos 12 d. priėmimo komisijos buvo priimti į Karo mokyklos XVI laidą, o liepos 20 d. išsiųsti atgal į dalinius (LCVA, f. R–222, ap. 1, b. 17, l. 217).

Apskričių komendantų viršininkų atrinkti 335 kandidatai 1940 m. liepos 12 d. buvo priimti į XVI aspirantų laidą, o liepos 20 d. paleisti iš Karo mokyklos: atvykę iš karinių dalių – gražinti į dalinius tęsti tarnybos, atvykę iš apskričių karinių vir-šininkų įstaigų (taip pavadintos buvusios karo komendantūros) – išsiųsti pagal gy-venamąsias vietas. Visi jie nuo liepos 6 iki 19 d. turėjo maitintis mokykloje, skyrus kareivio davinį, be to, jiems buvo numatyta už pusę mėnesio išmokėti 2,5 lito algą (LCVA, f. 1451, ap. 2, b. 24, l. 240–242; LCVA, f. R–222, ap. 1, b. 17, l. 217–220).

Kariūnų mokymas turėjo vykti pagal patvirtintą Raudonosios armijos pėsti-ninkų karo mokyklų programą. Aspirantų rengti jose nebuvo numatyta, todėl Vil-niaus pėstininkų karo mokyklą 1940 m. spalio 2 d. baigė paskutinė (XV) aspirantų laida – 284 šių specialybių aspirantai: pėstininkų – 166, kavalerijos – 48, inžine-rijos-šarvuočių – 23, ginklininkų – 32, aviacijos – 11, aviacijos-pėstininkų – 3 ir sanitarijos – 1 (LCVA, f. R–222, ap. 1, b. 17, l. 131–132). Tačiau per iškilmes, kurių metu XV laidos kariūnams aspirantams turėjo būti suteikti karininkų laipsniai, bai-giantis ceremonijai, visa salė atsistojo ir sugiedojo „Lietuviais esame gimę“, „Ma-rija, Marija“ ir Lietuvos himną. Tai lėmė, kad XV laidos kariūnams aspirantams ka-rininkų laipsniai nebuvo suteikti – jie gavo tik pažymas rusų kalba, kad baigė Karo mokyklą ir yra atsargos karininkai (Ruzgys K., p. 44). Karo mokyklos 1940 m. spalio 2 d. įsakyme, kurį pasirašė mokyklos viršininkas gen. štabo plk. V. Kiršinas ir mokyklos politinis vadovas V. Povilavičius, jaunieji vadai raginami sekti Raudo-nosios armijos tradicijomis (LCVA, f. R–222, ap. 1, b. 17, l. 131–132).

Taigi aspirantų tarnyba Lietuvos kariuomenėje buvo sukurta siekiant papildyti jaunesniųjų karininkų rezervą ir parengti trūkstamų specialistų reguliariajai taikos meto kariuomenei. Atsargos karininkais galėjo tapti tik turintys tam tikrą išsilavinimą ir kitus nustatytus kriterijus atitinkantys vyrai, tarnybos metu teigiamai atestuoti

ir sėkmingai išlaikę visus egzaminus. Kariūnų ir aspirantų rengimo metodikos ir programos buvo labai panašios, tačiau dėl tarnybos laiko skirtumų pastarųjų mokymai vyko gerokai glaudžiau. Jų karinis parengimas buvo prastesnis, nes daugiau dėmesio skirta specialybės dalykams. Atliekant šią tarnybą buvo galima įgyti vieną iš tuo metu kariuomenei reikalingų specialybių, kurios ir lemdavo, kuriam karininkų korpusui karo atveju priklausys aspirantas (Kariūnas, 2015, Nr. 3 (126), p. 23).

Išvados

1. Karo mokykla taikos meto sąlygomis parengdavo ir išleisdavo pakankamai karininkų Lietuvos kariuomenei, bet reikėjo ieškoti būdų, kaip papildyti jaunesniųjų karininkų rezervą, kad jų netrūktų karo metu, ir parengti trūkstamų specialistų reguliariajai taikos meto kariuomenei. Tai buvo daroma kariūnų aspirantų tarnyboje.

2. Nuo 1926 m. prie Karo mokyklos, nusprendus rengti atsargos karininkus, buvo įsteigta aspirantų tarnyba. Mokslas čia trukdavo 12, vėliau – 15 mėnesių.

3. Atsargos karininkų atranka ir rengimas vyko pagal griežtus reikalavimus. Kandidatai, 18–29 m. vyrai, privalėjo būti baigę vidurinę mokyklą.

4. Atsargos karininkų rengimas iš esmės buvo pagrįstas tais pačiais metodais kaip ir tikrosios tarnybos karininkų, tačiau per palyginti trumpą laiką aspirantai nesugebėdavo įvykdyti visų mokymo planų. Karo mokykloje įgytas teorines žinias jie galėdavo pritaikyti praktiškai stažuotės metu ir tokiu būdu įsisavinti mokymo kurso medžiagą.

5. Dėstomų dalykų sąrašas buvo panašus į kadro kariūnų mokomųjų dalykų sąrašą, tik dėl riboto laiko jų mokomoji medžiaga buvo sutrumpinta, o nepagrindiniai dalykai, pvz., šokiai ir pan., iš viso nedėstomi. Lauko pratybos ir uždavinių sprendimas lauke (eksperimentinė taktika), nepriklausomai nuo oro sąlygų, vyko nuolat.

6. Lietuvos karininkija nuolat rūpinosi atsargos karininkų rengimu. Apskričių komendantų atrinkti kandidatai į aspirantus, paskirtą dieną susirinkę Karo mokykloje, buvo suskirstomi pagal specialybes. Tarpukario Lietuvos kariuomenės vadovybė stengėsi padėti atsargos karininkams tobulinti savo karybos žinias ir įgūdžius, stiprinti ryšius su kariuomene.

7. Baigusiems mokslą aspirantams suteikdavo jaunesniojo leitenanto laipsnį ir išleisdavo į atsargą. Atsargos karininkai būdavo šaukiami į pakartotinius mokymus, po kurių jiems galėjo būti suteikiamas aukštesnis laipsnis iki kapitono imtinai.

8. Iki Lietuvos okupacijos 1940 m. Karo mokykla išleido 14 aspirantų laidų, parengė 2585, o įskaitant XV laidą – 2869 atsargos karininkus. Tai labai sustiprino Lietuvos gynybinį potencialą.

9. Vertinant atsargos karininkų rengimą galima tvirtinti, kad kariuomenei buvo parengtas pakankamas karininkų rezervas, suteikiantis galimybę krizės atveju tikrosios tarnybos karininkų skaičių padidinti daugiau kaip dvigubai, tačiau visą karininkų rengimo ir jų kvalifikacijos kėlimo sistemą sunaikino sovietinė okupacija.

Literatūra ir šaltiniai

Archyviniai ir skelbti dokumentai

1. Aspirantų tarnybos įstatymui vykdyti taisyklės, *Vyriausybė žinios*, 1933 m. liepos 21 d., Nr. 492, eil. Nr. 2914, p. 17–19.
2. Aspirantų tarnybos įstatymas, *Vyriausybės žinios*, 1933 m. liepos 21 d., Nr. 420, eil. Nr. 2909, p. 4–5.
3. Aspirantų tarnybos įstatymui vykdyti taisyklių priedai, *Vyriausybės žinios*, 1933 m. liepos 21 d., Nr. 420, eil. Nr. 2914, p. 19–20.
4. Aspirantų tarnybos įstatymo pakeitimas, *Vyriausybės žinios*, 1934 m. lapkričio 30 d., Nr. 461, eil. Nr. 3226, p. 6.
5. Atsargos jaunesniųjų leitenantų kursų įstatymas, *Vyriausybės žinios*, 1935 m. liepos 3 d., Nr. 487, eil. Nr. 3403, p. 4.
6. Aspirantų tarnybos įstatymo pakeitimas, *Vyriausybės žinios*, 1937 m. kovo 1 d., Nr. 568, eil. Nr. 3948, p. 32.
7. Įsakymas kariuomenei Nr. 26, Kaunas, 1927 m. vasario 17 d., LCVA, f. 384, ap. 1, b. 79, l. 36.
8. Įsakymas kariuomenei Nr. 95, Kaunas, 1927 m. rugpjūčio 2 d., LCVA, f. 384, ap. 1, b. 79, l. 140, 141.
9. Įsakymas kariuomenei Nr. 145, Kaunas, 1927 m. gruodžio 28 d., LCVA, f. 384, ap. 1, b. 79, l. 210.
10. Įsakymas kariuomenei Nr. 14, Kaunas, 1929 m. vasario 23 d., LCVA, f. 384, ap. 1, b. 91, l. 26.
11. Įsakymas kariuomenei Nr. 86, Kaunas, 1929 m. lapkričio 24 d., LCVA, f. 384, ap. 1, b. 91, l. 178, 179.
12. Įsakymas kariuomenei Nr. 61, Kaunas, 1930 – Vytauto Didžiojo – metų gruodžio 13 d., LCVA, f. 384, ap. 1, b. 95, l. 85. (Suteiktas atsargos leitenanto laipsnis ir paleisti į atsargą 229 aspirantai.)
13. Įsakymas kariuomenei Nr. 12, Kaunas, 1931 m. vasario 18 d., [žiūrėta 2017-05-18]. Prieiga per internetą: <http://www.epaveldas.lt/vbspi/biRecord.do?biExemplarId=20608&biRecordId=2898>, 2014-04-11.
14. Įsakymas kariuomenei Nr. 62, Kaunas, 1931 m. lapkričio 4 d., LCVA, f. 384, ap. 1, b. 99, l. 148–152.
15. Įsakymas kariuomenei Nr. 63, Kaunas, 1932 m. rugsėjo 16 d., LCVA, f. 384, ap. 1, b. 103, l.
16. Įsakymas kariuomenei Nr. 63, 1932 m. rugsėjo 16 d., Kaunas, 1932 m. rugsėjo 16 d., LCVA, f. 384, ap. 1, b. 103, l. 121–123.
17. Įsakymas kariuomenei Nr. 66, Kaunas, 1932 m. rugsėjo 30 d., LCVA, f. 384, ap. 1, b. 103, l. 127.
18. Įsakymas kariuomenei Nr. 66, Kaunas, 1933 m. rugsėjo 15 d., LCVA, f. 384, ap. 1, b. 108, l. 82–83,

19. Įsakymas kariuomenei Nr. 89, Kaunas, 1934 m. rugsėjo 15 d., LCVA, f. 384, ap. 1, b. 111, l. 131–133.
20. Įsakymas kariuomenei Nr. 66, Kaunas, 1935 m. rugsėjo 15 d., LCVA, f. 384, ap. 1, b. 117, l. 87–88.
21. Įsakymas kariuomenei Nr. 32, Kaunas, 1936 m. gegužės 10 d., LCVA, f. 384, ap. 123, l. 49–50.
22. Įsakymas kariuomenei Nr. 57, Kaunas, 1936 m. rugsėjo 15 d., LCVA, f. 384, ap. 1, b. 123, l. 105–108.
23. Įsakymas kariuomenei Nr. 26, Kaunas, 1937 m. balandžio 30 d., LCVA, f. 384, ap. 1, b. 127, l. 40–42.
24. Įsakymas kariuomenei Nr. 55, Kaunas, 1937 m. rugsėjo 15 d., LCVA, f. 384, ap. 1, b. 127, l. 94–95.
25. Įsakymas kariuomenei Nr. 19, Kaunas, 1938 m. kovo 16 d., LCVA, f. 384, ap. 1, b. 131, l. 49.
26. Įsakymas kariuomenei Nr. 68, Kaunas, 1938 m. rugsėjo 27 d., LCVA, f. 384, ap. 1, b. 131, l. 135–137.
27. Įsakymas kariuomenei Nr. 67, Kaunas, 1939 m. rugsėjo 19 d., LCVA, f. 384, ap. 1, b. 134, l. 220–221.
28. Įsakymas Darbininkų-valstiečių Raudonosios Armijos pėstininkų Karo mokyklai Nr. 18, Vilnius, 1940 m. spalio 2 d., LCVA, f. R–222, ap. 1, b. 17, l. 131–132.
29. Įsakymas Liaudies kariuomenei Nr. 94, Kaunas, 1940 m. liepos 17 d., LCVA, f. R–222, ap. 1, b. 7, l. 193.
30. Įsakymas Karo mokyklai Nr. 155, Kaunas, A. Panemunė, 1940 m. liepos 19 d., LCVA, f. 1451, ap. 2, b. 24, l. 240–242.
31. Įsakymas Karo mokyklai Nr. 156, Kaunas, A. Panemunė, 1940 m. liepos 20 d., LCVA, f. R–222, ap. 1, b. 17, l. 217–220.
32. Įsakymas Darbininkų-valstiečių Raudonosios Armijos pėstininkų Karo mokyklai Nr. 18, Vilnius, 1940 m. spalio 2 d., LCVA, f. R–222, ap. 1, b. 17, l. 131–132.
33. Karinės prievolės įstatymo priedas, *Vyriausybės žinios*, 1924 m. rugpjūčio 20 d., Nr. 168, eil. Nr. 1181, p. 5–11.
34. Karinę prievolę atliekančių vyrų beturtėms šeimoms aprūpinti taisyklės, *Vyriausybės žinios*, 1936 m. rugsėjo 28 d., Nr. 551, eil. Nr. 3836, p. 2–3.
35. Karininkų atlyginimo įstatymas, *Vyriausybės žinios*, 1931 m. kovo 10 d., Nr. 349, eil. Nr. 2392, p. 6–7.
36. Karinę prievolę atliekančių vyrų beturtėms šeimoms aprūpinti taisyklių pakeitimas, *Vyriausybės žinios*, 1937 m. vasario 18 d., Nr. 567, eil. Nr. 3935, p. 26.
37. Kariūnų-aspirantų tarnybos taisyklės, *Vyriausybės žinios*, 1931 m. birželio 10 d., Nr. 358, eil. Nr. 2443, p. 22–23.
38. KAM Generalinio štabo Mobilizacijos skyriaus laiškas Karo mokslo skyriaus viršininkui, Kaunas, 1924 m. kovo 21 d., LCVA, f. 929, ap. 6, b. 81, l. 3.
39. Karo mokslo valdybos 1926 m. gegužės 3 d. aplinkraštis Nr. 11, LCVA,

f. 929, ap. 6, b. 81, l. 6.

40. Karo mokyklos viršininko gen. ltn. J. Galvydžio-Bykausko 1926 m. gegužės 20 d. raštas Karo mokslo valdybos viršininkui, LCVA, f. 929, ap. 6, b. 81, l. 26.

41. Laikinai einančio Karo mokyklos viršininko pareigas plk. ltn. P. Kauno raportas Karo mokslo valdybos viršininkui, Kaunas, A. Panemunė, 1926 m. spalio 31 d., Nr. 153, LCVA, f. 929, ap. 6, b. 81, l. 50.

42. Lietuvos aspirantų rekrutavimo, tarnybos ir mokymo taisyklės, *Vyriausybės žinios*, 1927 m. rugsėjo 23 d., Nr. 259, eil. Nr. 1674, p. 1–2.

43. 1926 m. Atsargos karininkų aspirantų kursų laikinoji bendra programa, LCVA, f. 929, ap. 6, b. 81, l. 41.

44. 1926 m. gegužės 11 d. Artilerijos inspekcijos raštas Vyriausiajam štabui, LCVA, f. 929, ap. 6, b. 81, l. 9.

45. III karo apygardos viršininko plk. ltn. J. Griciaus ir laikinai einančio štabo viršininko pareigas mjr. (pavardė neįskaitoma) raštas „Atsargos karininkų parengimas pėstininkų dalyse“, LCVA, f. 929, ap. 6, b. 81, l. 30–31.

46. 1930 m. Kariūnų aspirantų penktos laidos mokymo planas, LCVA, f. 1451, ap. 2, b. 24, l. 3–13.

47. Vyriausiojo štabo Pėstininkų inspekcijos 1926 m. gegužės 22 d. einančio pėstininkų inspektoriaus pareigas plk. Jono Korevos raštas Karo mokslo valdybai, LCVA, f. 929, ap. 6, b. 81, l. 27.

48. Respublikos Prezidento aktai Nr. 666, 667, 1931-11-29, Įsakymas kariuomenei Nr. 62, Kaunas, 1931 m. lapkričio 4 d., LCVA, f. 384, ap. 1, b. 99, l. 148–152.

49. 1925 m. spalio 4 d. Vyriausiojo štabo viršininko raštas Karo mokslo skyriaus viršininkui, LCVA, f. 929, ap. 6, b. 81, l. 2.

50. 1925 m. lapkričio 23 d. Krašto apsaugos ministerijos Karo mokslo skyriaus raportas Vyriausiojo štabo viršininkui, LCVA, f. 929, ap. 6, b. 81, l. 1.

51. 1926 m. Atsargos karininkų aspirantų kursų laikinoji bendra programa, LCVA, f. 929, ap. 6, b. 81, l. 41.

52. 1926 m. gegužės 11 d. Artilerijos inspekcijos raštas Vyriausiajam štabui, LCVA, f. 929, ap. 6, b. 81, l. 9.

53. III karo apygardos viršininko plk. ltn. J. Griciaus ir laikinai einančio štabo viršininko pareigas mjr. (pavardė neįskaitoma) raštas „Atsargos karininkų parengimas pėstininkų dalyse“, LCVA, f. 929, ap. 6, b. 81, l. 30–31.

54. 1930 m. Kariūnų aspirantų penktos laidos mokymo planas, LCVA, f. 1451, ap. 2, b. 24, l. 3–13.

55. Vyriausiojo štabo Pėstininkų inspekcijos 1926 m. gegužės 22 d. einančio pėstininkų inspektoriaus pareigas plk. Jono Korevos raštas Karo mokslo valdybai, LCVA, f. 929, ap. 6, b. 81, l. 27.

Knygos ir straipsniai

1. Atsargos karininkų uždaviniai, *Kardas*, 1934, Nr. 1 (178), p. 15.
2. Atsargos karininkų tobulinimas (Vieno apskrities karininkų metinio suvažiavimo proga), *Kardas*, 1936, Nr. 12 (241), p. 321–326.
3. Bartkus A., Atsargos karininkų parengimo reikalu, *Mūsų žinynas*, 1937, Nr. 6 (147), p. 643–646.
4. Dovinietis, Dėl kariūnų aspirantų stažo, *Kardas*, 1932, Nr. 7 (39), p. 108.
5. XII-osios aspirantų laidos išleistuvės, *Kardas*, 1937, Nr. 19 (273), p. 445–446.
6. Jodauga J., Kariuomenės mokymas, *Lietuva 1918–1938: Leidinys 20 metų Lietuvos nepriklausomybės sukakčiai paminėti (fotografuotas)*, Kaunas: Šviesa, 1990, p. 80–81.
7. Jonaitis M., Aspirantų tarnyba: studentiška karo prievolės alternatyva (1926–1940 m.), *Kariūnas*, 2015, Nr. 3 (126), p. 23.
8. Jonaitis M., Atsargos karininkų mokymas kariniuose daliniuose ir įstaigose, *Kariūnas*, 2016, Nr. 3 (130), p. 40.
9. Kariūnų-aspirantų I laida, *Kardas*, 1926, Nr. 34 (58), p. 543–544.
10. Kariūnų aspirantų II laida, *Kardas*, 1927, Nr. 32 (92), p. 472.
11. Knezys K., Zabelskas V., Karo mokyklos 1940 metų aspirantų ir kariūnų laidos, žr.: kn. *Lietuvos kariuomenės karininkai 1918–1953*, Vilnius: Lietuvos Respublikos nacionalinio muziejaus biblioteka, 2001, t. 1, p. 194.
12. Knezys S., Zabielskas V., Lietuvos kariuomenės Karo mokyklos aspirantai – atsargos karininkai, žr. kn.: *Lietuvos kariuomenės karininkai 1918–1953*, Vilnius: Lietuvos Respublikos nacionalinio muziejaus biblioteka, 2003, p. 354–355.
13. Michelevičius A., Naujos kariūnų aspirantų ėmimo ir tarnybos taisyklės, *Kardas*, 1931, Nr. 7 (27), p. 109–110.
14. O. U., Atsargos karininkų klausimas Lietuvoje, *Kardas*, 1925, Nr. 9, p. 6.
15. Ruzgys K.G., Kreipimasis, *Trimitas*, 2000, Nr. 7, p. 44.
16. Statkus V., Lietuvos ginkluotosios pajėgos 1918–1940 m., Chicago, 1986, p. 681.
17. Vaičenonis J. Lietuvos kariuomenė valstybės politinio gyvenimo verpetuose 1927–1940, Vilnius: Versus Aureus, 2003, p.44–46.
18. Žolynas P., XV aspirantų laida, *Karys*, 1981, Nr. 7 (1574), p. 305.

RESERVE OFFICER TRAINING IN LITHUANIA IN THE PERIOD OF 1926–1940

Assoc. Prof. Dr. Feliksas Žigaras

Summary

During peacetime, the military school in Kaunas prepared a sufficient number of officers for the Lithuanian Armed Forces; however, it was necessary to have a viable officer reserve for a possible wartime and specialists for regular military service during peacetime. Hence, the military school launched a reserve officer training in 1926. The training aimed at preparing reserve officers for commanding small military units (up to a company) in wartime. The Law on the Reserve Service of 1 March 1933 imposed the requirements for candidates. The age range was limited to 18–29 years, educational background required secondary education, while criminal record could contain arrest at the most. On 1 March 1937, the amendment to the law prolonged the reserve service from 12 to 15 months. Reserve officer training was very similar to regular officer training, only reserve training focused on specialized training. Having completed the training, newly-commissioned junior lieutenants joined the reserve. By pursuing further training, they could rise to the rank of captain. Until the Soviet occupation in 1940, 14 classes, i.e. 2585 reserve officers (2869 including Class 15), had finished the school. Due to the occupation, the Class 15 of 284 officers was the last one to finish reserve officer training.

The review of the reserve officer training in the years 1926–1940 revealed that the Lithuanian Armed Forces had a considerable number of reserve officers allowing to double regular forces in the times of crisis.

Keywords: reserve officer training, reserve service, Lithuanian Armed Forces.

AUTORIAUS LYDRAŠTIS

Autoriaus vardas, pavardė: Feliksas Žigaras

Mokslo laipsnis ir vardas: docentas, daktaras

Darbo vieta ir pareigos

Autoriaus mokslinių interesų sritys: Lietuvos tarptautinis bendradarbiavimas; Lietuvos, Latvijos ir Estijos santykiai; pilietinio ugdymo raida, patirtis, Lietuvos kariuomenės problemos, jų sprendimo būdai; Lietuvos kariuomenės karininkų rengimas (1919–1940 m.); Lietuvos kariuomenės karininkų rengimas (1990–2017 m.)

Telefonas ir el. pašto adresas: 8 612 84 775; feliksas.zigaras@yahoo.com

AUTHOR'S COVER LETTER

Author's name and surname: Feliksas Žigaras

Academic degree and name: Associate Professor, Doctor

Author's research interests: international cooperation of Lithuania, relationship among Lithuania, Latvia and Estonia, development of civic education, experience and problems of the Lithuanian Armed Forces and their solutions, Lithuanian officer training in the period of 1919–1940, Lithuanian officer training system and its development in the period of 1990–2017

Telephone and e-mail address: +370 612 84 775;

feliksas.zigaras@yahoo.com